

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ : ΕΤΕΡΟΤΗΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

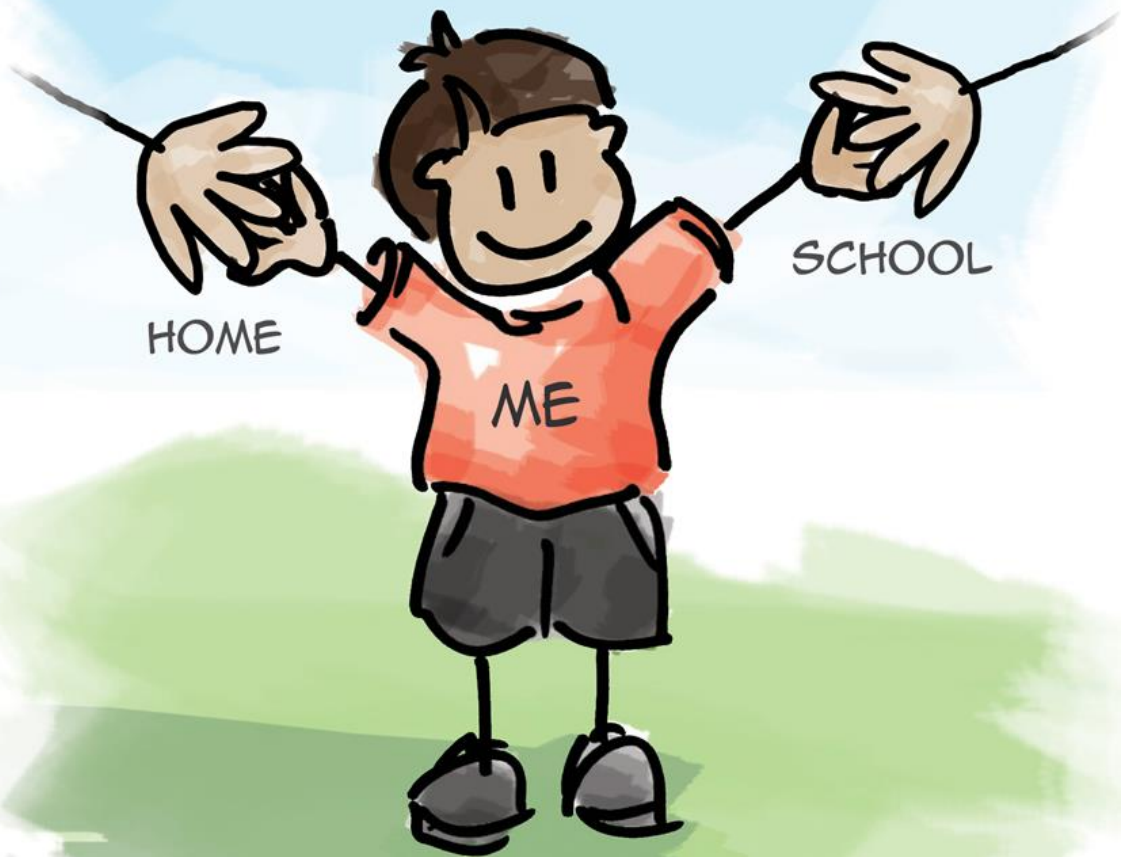
***«Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΜΕ ΤΟΥΣ
ΓΟΝΕΙΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ-ΟΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ»***

ΜΑΡΙΑ ΣΚΑΡΓΙΩΤΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΟΥΤΡΑΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ, 2020

BETTER TOGETHER

HOME-SCHOOL PARTNERSHIP

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	3
Περίληψη	5
Abstract.....	6
Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή	7
Κεφάλαιο 2. Το προσφυγικό ζήτημα	9
2.1 Η προσφυγική κρίση στην Ελλάδα	9
2.2 Αντιμετώπιση της ανάγκης εκπαίδευσης των προσφύγων μαθητών στην Ελλάδα	10
2.3 Πρόσφυγες μαθητές –Δυσκολίες/Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά.....	15
2.4 Πρόβλημα.....	20
Κεφάλαιο 3. Θεωρητικό πλαίσιο	22
3.1 Η συνεργασία σχολείου- οικογένειας	22
3.1.1 Ορισμοί.....	22
3.1.2 Η αναγκαιότητα συνεργασίας σχολείου και οικογένειας.....	23
3.1.3 Η σημασία της συνεργασίας εκπαιδευτικών και γονέων προσφύγων μαθητών.....	27
3.2 Η θεωρία του κοινωνικού κεφαλαίου	32
Κεφάλαιο 4. Ερευνητικό Μέρος.....	35
4.1 Σκοπός και σημασία της έρευνας.....	35
4.2 Μεθοδολογία της Έρευνας.....	35
4.3 Ερευνητικά Ερωτήματα	37
Κεφάλαιο 5. Αποτελέσματα.....	38
5.1 Ανάλυση αξιοπιστίας	38
5.2 Περιγραφική ανάλυση.....	38
5.3 Επαγωγική ανάλυση.....	56
Κεφάλαιο 6. Συμπεράσματα – προτάσεις.....	63

Βιβλιογραφία	68
Άρθρα- βιβλία	68
Νόμοι.....	70
Ιστοσελίδες.....	70
Υπουργικές Αποφάσεις.....	70
Παράρτημα 1.....	71
Παράρτημα 2.....	72

Περίληψη

Οι μεγάλες ροές προσφύγων στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια ,έχει κάνει επιτακτική την ανάγκη σχεδιασμού μιας εκπαιδευτικής πολιτικής κατάλληλης για τον προσφυγικό πληθυσμό. Η έρευνα αυτή εξετάζει τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τον ρόλο της συνεργασίας του σχολείου με τους γονείς προσφύγων μαθητών. Η έρευνα αυτή εξετάζει επίσης την επίδραση της συνεργασίας του σχολείου με την οικογένεια προσφύγων μαθητών πάνω στην κοινωνική, μορφωτική και ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη των μαθητών .Η έρευνα αυτή επίσης υπογραμμίζει την ανάγκη συνεργασίας σχολείου οικογένειας ιδιαίτερα σε αυτούς τους πληθυσμούς ως μέσο υπερπήδησης των προβλημάτων που προκύπτουν στην σχολική ζωή , αλλά και ως μέσο αποφυγής της σχολικής διαρροής των μαθητών που φοιτούν τόσο σε τάξεις υποδοχής όσο και σε ΔΥΕΠ. Οι θετικές συνέπειες της γονικής εμπλοκής στην εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών μπορεί τέλος να δημιουργήσει ένα θετικό κλίμα βασισμένο στον σεβασμό και σε μια έννοια υπευθυνότητας ανάμεσα στο σχολείο και την οικογένεια.

Λέξεις Κλειδιά : παιδιά πρόσφυγες, εκπαίδευση προσφύγων μαθητών, συνεργασία σχολείου οικογένειας, γονική εμπλοκή.

Abstract

The large influx of refugees into Greece has made imperative the need to design an appropriate educational policy for the refugee population. The purpose of this study is to examine the teacher's perceptions regarding the influence of the partnership of the school and the parents of the refugees students on their social, educational and emotional development . This research also underscores the need of the partnership between school and the families especially in the refugees' population as means of overcoming the problems arising during school life, and as means of eliminating school abandonment from refugees students attending both reception classes and DYEP. The positive consequences of parental involvement in the refugees students education can finally create a positive climate at school , based on respect and a sense of responsibility between the school and the family.

Key words : refugee children, refugee education, family-school cooperation, parental involvement

Κεφάλαιο 1. Εισαγωγή

Σε παγκόσμιο επίπεδο αιτίες όπως ο πόλεμος, η φτώχεια και η οικονομική εξαθλίωση αλλά και οι κλιματικές αλλαγές έχουν αναγκάσει ανθρώπους να εγκαταλείψουν τις πατρίδες τους σε αναζήτηση ενός νέου τόπου διαβίωσης που θα τους παρέχει ασφάλεια και καλύτερες συνθήκες ζωής.

Και ενώ η μετανάστευση αποτελεί ένα φαινόμενο διαχρονικό ανά τους αιώνες η εισροές προσφύγων στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια, έχουν τέτοια συχνότητα και μέγεθος ώστε να μιλάμε πλέον για προφανές στα χρονικά κύμα προσφυγικής μετανάστευσης.

Σε όλο τον κόσμο το μέγεθος της ανθρωπιστικής κρίσης που βιώνουμε είναι δυσθεώρητο. Ο πληθυσμός των αναγκαστικά εκτοπισμένων έχει φτάσει τα υψηλότερα επίπεδα που έχουν καταγραφεί ποτέ.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, 70,8 εκατομμύρια άνθρωποι, ένας αριθμός άνευ προηγουμένου, έχουν αναγκαστεί να εγκαταλείψουν τις εστίες τους. Στον αριθμό αυτό περιλαμβάνονται περίπου 25,9 εκατομμύρια πρόσφυγες και ανάμεσά τους πάνω από τα μισά είναι παιδιά.

Το Συνέδριο για τους Πρόσφυγες (1951) ορίζει ότι πρόσφυγας είναι αυτός ο οποίος εξαιτίας ενός βάσιμου φόβου ότι θα διωχθεί για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ή πολιτική ομάδα, βρίσκεται εκτός της χώρας του και δεν μπορεί εξαιτίας του φόβου αυτού να δεχτεί την προστασία της χώρας αυτής. (United Nations Human Rights Commission, 2012).

Το Πρωτόκολλο του 1967 της Νέας Υόρκης αφαίρεσε τους γεωγραφικούς και χρονικούς περιορισμούς που έθετε η Σύμβαση. Η Σύμβαση του 1951 για τους Πρόσφυγες και το Πρωτόκολλο του 1967 αποτελούν τις βάσεις της σύγχρονης προστασίας των προσφύγων, κατοχυρώνοντας νομικές αρχές που συναντώνται σε πολλά διεθνή κείμενα, στα εθνικά δίκαια και σε πρακτικές σχετικά με τους πρόσφυγες.

Μία από τις πιο σημαντικές αρχές της Σύμβασης του 1951 είναι ότι οι πρόσφυγες δεν πρέπει να απελαύνονται ή να επιστρέφονται «στα σύνορα των εδαφών όπου η ζωή ή η ελευθερία τους απειλείται» (Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, 2007).

Ακόμη, η Σύμβαση αναφέρει τα βασικά δικαιώματα που πρέπει να αναγνωρίζονται στους πρόσφυγες. Τέλος στην ίδια σύμβαση ορίζεται ότι στρατιώτες, εγκληματίες

πολέμου και τρομοκράτες αποκλείονται από την προστασία που προσφέρεται στους πρόσφυγες.

Στην Ελλάδα ειδικότερα λόγω ένας μεγάλος αριθμός προσφύγων έχει εισέλθει στην χώρα , ανάμεσα στους οποίους και πολλά παιδιά δημιουργώντας την ανάγκη για την δημιουργία δομών και προϋποθέσεων για την ομαλή ένταξή τους στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Το σχολείο μπορεί και πρέπει να διαδραματίσει έναν καθοριστικό ρόλο στην εγκατάσταση των προσφύγων στην χώρα υποδοχής τους υποβοηθώντας την μετάβαση στις νέες συνθήκες και συμβάλλοντας στην καλλιέργεια της αίσθησης του ανήκειν στο νέο περιβάλλον διαβίωσης (Sidhu, Taylor 2012)

Κεφάλαιο 2. Το προσφυγικό ζήτημα

2.1 Η προσφυγική κρίση στην Ελλάδα

Το «προσφυγικό ζήτημα» ξεκίνησε να απασχολεί εντονότερα την Ελλάδα, λαμβάνοντας μεγάλη έκταση στις αρχές του 2015 και κορυφώθηκε σε μια χρονική περίοδο από το καλοκαίρι του 2015 έως τον Μάρτιο του 2016.. Σύμφωνα με την Έγγραφο Αρμοστεία του Ο.Η.Ε ο αριθμός των προσφύγων που έφτασαν στην Ελλάδα το 2015 ήταν 861.630. Από αυτούς, το 58% ήταν άνδρες, το 16% γυναίκες και το 26% παιδιά, Πρόκειται για ένα πρωτόγνωρο προσφυγικό κύμα που δημιούργησε στην Ελλάδα την ανάγκη για δημιουργία ενός σχεδίου αντιμετώπισης των αναγκών των προσφύγων σε διάφορους τομείς , ένας από τους οποίους υπήρξε και η εκπαίδευση των παιδιών.

Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία που δημοσιοποίησε ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ,2016) ο προσφυγικός πληθυσμός που εισήλθε στη χώρα μας το 2016 ήταν 177.234 από τους οποίους :

.*πρόσφυγες και μετανάστες από τη Συρία (45%)

*το Αφγανιστάν (23%)

*και το Ιράκ (15%). Επιπλέον, το 64% αυτών είναι άνδρες και το 36% είναι γυναίκες.

Χαρακτηριστικό στοιχείο του προσφυγικού πληθυσμού –και κρίσιμο για το σχεδιασμό της εκπαιδευτικής πολιτικής – είναι ο ιδιαίτερα υψηλός αριθμός των ατόμων κάτω των 18 ετών: το 24,5% των ανδρών και το 31,9% των γυναικών ανήκουν σ' αυτή την κατηγορία.

Σύμφωνα με τα στοιχεία από την ίδια πηγή το 2017 έφτασαν στην Ελλάδα δια θαλάσσης 35.000 πρόσφυγες και μετανάστες, ενώ το 2018 50.000 περίπου κ το 2019 74.600.

Η Ελλάδα, ως κύρια πύλη εισόδου μέσω των χερσαίων και θαλάσσιων συνόρων της, επωμίστηκε το μεγαλύτερο βάρος της προσέλευσης προσφύγων και μεταναστών. Με το κλείσιμο των συνόρων, τον Μάρτιο του 2016, τα Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων αναπτύχθηκαν ταχύτατα, απέκτησαν μονιμότερα χαρακτηριστικά και σταδιακά αυξήθηκαν οι παρεχόμενες υπηρεσίες, αν και στις περισσότερες περιπτώσεις οι συνθήκες διαβίωσης κατά τους πρώτους μήνες ήταν δραματικές.

Δεκάδες πρώην στρατόπεδα μετατράπηκαν από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας σε καταυλισμούς προσφύγων, με εγκατάσταση σε πρώτη φάση αντίσκηνων εκστρατείας και σε δεύτερη φάση προκατασκευασμένων οικίσκων. Η μετανάστευση αυτού του

τύπου, που έχει ως αιτίες πόλεμο, λιμούς, εθνικές ή θρησκευτικές μαζικές διώξεις, τρομοκρατία ή περιβαλλοντικές καταστροφές, διαφέρει από την οικονομική μετανάστευση καθώς είναι επείγουσα και απρόβλεπτη και ως προς το ότι οι χώρες υποδοχής των μεγάλων αυτών μεταναστευτικών ροών πολλές φορές είναι ανέτοιμες να την διαχειριστούν.

Ταυτόχρονα, με περισσότερα από το ήμισυ των προσφύγων να είναι σε σχολική και προσχολική ηλικία, οι χώρες υποδοχής καλούνται να αντιμετωπίσουν επιπλέον το πρόβλημα της εκπαίδευσης των νεαρών προσφύγων.

2.2 Αντιμετώπιση της ανάγκης εκπαίδευσης των προσφύγων μαθητών στην Ελλάδα

Το Υπουργείο Παιδείας τις τελευταίες δεκαετίες έχει κάνει σημαντικά βήματα στον τομέα της θεσμικής θωράκισης και κατοχύρωσης των θεμάτων της εκπαίδευσης των ατόμων με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες. Στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (Νικολάου, 2008) έχουν ληφθεί τα παρακάτω διοικητικά μέτρα:

- Ψήφιση του Νόμου 2413/96 για την «Παιδεία Ομογενών και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση».
- Ίδρυση Ειδικής Γραμματείας Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, που λειτουργεί ως διακριτή, διοικητική υπηρεσία μέσα στο Υπουργείο Παιδείας, με στόχο το σχεδιασμό και την αποτελεσματική υλοποίηση της πολιτικής σε αυτά τα θέματα.
- Ίδρυση του Ινστιτούτου Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (Ι.Π.Ο.Δ.Ε.), που υποστηρίζει επιστημονικά και επιτελικά το έργο του Υπουργείου Παιδείας
- Αναμόρφωση και εκσυγχρονισμός των Τάξεων Υποδοχής, των Φροντιστηριακών Τμημάτων και μετατροπή επιλεγμένων σχολείων σε Διαπολιτισμικά.
- Υλοποίηση πολλών και μεγάλων προγραμμάτων με τη συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η διαπολιτισμική εκπαιδευτική πολιτική του Υπουργείου Παιδείας υλοποιείται, μεταξύ άλλων, και μέσα από τέσσερα μεγάλα προγράμματα που ξεκίνησαν το 1997. Έχουν ως στόχο ευπαθείς κοινωνικές ομάδες (Τσιγγάνους, Μουσουλμάνους της Δυτικής Θράκης, αλλοδαπούς και παλιννοστούντες), αλλά και τους Ελληνόπαιδες

εξωτερικού που φοιτούν σε σχολεία της αλλοδαπής. Η υλοποίηση των προγραμμάτων βασίζεται σε τρεις άξονες:

A) Τη διαμόρφωση κατάλληλων Προγραμμάτων Σπουδών.

B) Την παραγωγή διδακτικού και εποπτικού υλικού και

Γ) Τη συστηματική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.

Τα τέσσερα προγράμματα είναι:

1. «Εκπαίδευση Ελληνοπαίδων Εξωτερικού».
2. «Εκπαίδευση Τσιγγανοπαίδων».
3. «Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων», και
4. «Εκπαίδευση Παλιννοστούντων – Αλλοδαπών Μαθητών».

Εκτός, όμως, από τα μεγάλα επιχειρησιακά Προγράμματα που εκτελούνται υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας και του Ι.Π.Ο.Δ.Ε., υπάρχουν και άλλοι φορείς που δραστηριοποιούνται στο χώρο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης με μικρότερη ή με μεγαλύτερη επιτυχία. Ειδικότερα το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (Π.Ι.), το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας (ΚΕΕ), το Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας (Ε.Ι.Ν.), το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (ΚΕΓ), η Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης (Γ.Γ.Λ.Ε.) Για την εκπαίδευση των μαθητών/τριών που δεν έχουν την απαιτούμενη γνώση της ελληνικής γλώσσας (Ρομά, Αλλοδαπών, Παλιννοστούντων, Προσφύγων, Ευάλωτων Κοινωνικών Ομάδων κτλ.) διαμορφώνεται στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης ένα ευέλικτο σχήμα θεσμικής και διδακτικής παρέμβασης, το οποίο επιτρέπει στη σχολική μονάδα, αφού σταθμίσει τις πραγματικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών/τριών αυτών και τις δυνατότητές της, να επιλέξει εκείνο το σχήμα που μπορεί να τους παρέχει επιπλέον διδακτική υποστήριξη, με σκοπό να τους βοηθήσει να προσαρμοστούν και να ενταχθούν πλήρως στις κανονικές τάξεις στις οποίες είναι εγγεγραμμένοι, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία. (Νικολάου, 2008)

Είναι λογικό ότι η μεγάλη εισροή προσφύγων στην Ελλάδα καθιστά αναγκαίο έναν νέο σχεδιασμό της εκπαίδευσης προσαρμοσμένο στα νέα δεδομένα και στις ανάγκες των πληθυσμών, προκαλώντας τα εκπαιδευτικά συστήματα να γίνουν πιο ευέλικτα ώστε να αποφευχθεί το φαινόμενο της σχολικής διαρροής από τους πρόσφυγες μαθητές.

Η έλευση των προσφύγων στην Ελλάδα, δημιούργησε την ανάγκη το εκπαιδευτικό σύστημα να προσαρμοστεί σε νέες συνθήκες πρωτόγνωρες για τον ελλαδικό χώρο. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. από το 2014 έως τις 31/12/2019 εισήλθαν στην Ελλάδα από ξηρά και θάλασσα περίπου 1.170.000

πρόσφυγες , περίπου οι μισοί από τους οποίους ήταν παιδιά. Η Ελλάδα σε σύντομο χρονικό διάστημα έπρεπε όχι μόνο να αντιμετωπίσει τα ζητήματα που σχετίζονται με την παρουσία , την διαμονή και την περίθαλψη των προσφύγων αλλά και την εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων .

Τα δικαιώματα του παιδιού και ιδιαίτερα το δικαίωμα στην εκπαίδευση κατοχυρώνεται από δύο βασικά νομικά κείμενα : το άρθρο 16 του Συντάγματος και το άρθρο 28 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΟΗΕ, 1989). Το δικαίωμα στην εκπαίδευση αποτελεί προέκταση του δικαιώματος στην ανάπτυξη της προσωπικότητας, όπως το εγγυάται το Σύνταγμα (άρθρο 5). Στο πλαίσιο αυτό η κοινωνική ένταξη μέσα από την εκπαίδευση, η γνώση της γλώσσας του κράτους υποδοχής, αλλά και η εκμάθηση της μητρικής γλώσσας αποτελούν στόχους της νομικής προστασίας των αλλοδαπών, και κατά συνέπεια των προσφύγων.

Θα πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι , συχνά η ανηλικότητα, ως κατάσταση γενικής ευαλωτότητας του παιδιού μπορεί να επιβαρύνεται από ιδιαίτερα χαρακτηριστικά: χρόνια ασθενείς, ανάπηροι, και ασυνόδευτοι ανήλικοι αποτελούν υπο-κατηγορίες ανήλικων προσφύγων που έχουν ειδικές ανάγκες κατά την άσκηση του δικαιώματος στην εκπαίδευση και συνεπώς δημιουργούν ειδικές υποχρεώσεις στο κράτος.

Σημαντικό για την αξιολόγηση των δικαιωμάτων του παιδιού είναι το βέλτιστο συμφέρον (best interest) του παιδιού, σύμφωνα με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (άρθρο 3). Το «συμφέρον του παιδιού», λοιπόν, αποτελεί το κριτήριο για τον τρόπο εφαρμογής των εκπαιδευτικών δικαιωμάτων που θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του ο νομοθέτης κατά την εφαρμογή εκπαιδευτικών πολιτικών.

Το κράτος συνεπώς οφείλει να παρέχει εκπαίδευση στους πρόσφυγες στο πλαίσιο καταρχήν του δημόσιου σχολείου στην 10ετή υποχρεωτική εκπαίδευση (νηπιαγωγείο-δημοτικό σχολείο-γυμνάσιο) και στην προαιρετική 3ετή εκπαίδευση (λύκειο).

Είναι προφανές λοιπόν ότι η ανάγκη για την εκπαίδευση των προσφύγων και την ένταξή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας ήταν επιτακτική και λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι ο αριθμός των προσφύγων εντός των Κέντρων Φιλοξενίας, καθώς και ο αριθμός και η τοποθεσία των κέντρων δεν είναι σταθερός, η Γενική Γραμματεία Μεταναστευτικής Πολιτικής, υπεύθυνη για την ένταξη, σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, δημιούργησε ένα σχέδιο δράσης για την εκπαίδευση των παιδιών των προσφύγων λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει ο προσφυγικός πληθυσμός.

Η αυξανόμενη φοίτηση προσφυγόπουλων στο ελληνικό σχολείο δημιουργεί μία πρωτόγνωρη εκπαιδευτική πραγματικότητα και θέτει κρίσιμα ζητήματα που αφορούν στην εξασφάλιση ίσων ευκαιριών για τα παιδιά των προσφύγων και την διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας. Λόγω της ιδιαίτερης κοινωνικά, πολιτισμικά, κοινωνικά και γλωσσικά, θέσης των προσφύγων μαθητών και των οικογενειών τους, τα σχολεία στην χώρα υποδοχής τους πρέπει να δείχνουν ιδιαίτερη ευαισθησία στις ανάγκες και τις προκλήσεις που ενέχει η εκπαίδευσή τους. (Rah, Y., Choi, S. Nguyen, T., 2009)

Οι στόχοι του προγράμματος εκπαίδευσης για τα προσφυγόπουλα αφορούν στην διασφάλιση του δικαιώματος στην εκπαίδευση που συνιστά βασικό ανθρώπινο δικαίωμα κάθε παιδιού, των αιτούντων άσυλο συμπεριλαμβανομένων, σύμφωνα και με το ευρωπαϊκό και το εθνικό δίκαιο, στην διευκόλυνση της πρόσβασης στην εκπαίδευση όλων των ανηλίκων που διαβιούν σε δομές φιλοξενίας της χώρας που αποτελεί βασικό καθήκον της πολιτείας και στην διασφάλιση της ψυχολογικής υποστήριξης και της ένταξης των προσφυγόπουλων στο δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα μετά από μια μεταβατική περίοδο προετοιμασίας τους.

Έτσι το πρόγραμμα εκπαίδευσης των προσφύγων μαθητών αρχικά (σχολικό έτος 2016-17) οργανώθηκε ως εξής :

- α) λειτουργία νηπιαγωγείων για τα παιδιά 4-5 ετών εντός των Κέντρων Φιλοξενίας, έτσι ώστε τα παιδιά να βρίσκονται κοντά στους γονείς τους
- β) ένταξη των παιδιών 6-12 ετών σε Δομές Υποδοχής Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΔΥΕΠ) των γειτονικών Δημοσίων Δημοτικών Σχολείων
- γ) ένταξη των παιδιών 13-15 ετών σε ΔΥΕΠ των γειτονικών Δημοσίων Γυμνασίων Σχολείων
- δ) παρακολούθηση μαθημάτων στις πρωινές τάξεις των δημόσιων σχολείων και ένταξη σε τάξεις υποδοχής ή μεσημεριανές ΔΥΕΠ για τα παιδιά όλων των ηλικιών που διαμένουν εκτός των κέντρων φιλοξενίας προσφύγων, ενοικιαζόμενα διαμερίσματα ή ξενοδοχεία. (Πηγή: Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων)

Η οργάνωση και η λειτουργία των ΔΥΕΠ

Σύμφωνα με την εφημερίδα της κυβερνήσεως Αριθμ. Φύλλου 3502, τεύχος β, 31/10/2016 για την ίδρυση, οργάνωση, λειτουργία, συντονισμό και πρόγραμμα εκπαίδευσης των Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων, προβλέπεται η εκπαίδευση για το σύνολο των παιδιών πολιτών τρίτων χωρών που

διαμένουν σε κέντρα ή σε δομές φιλοξενίας του Ελληνικού Κράτους ή της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε.

Τα παιδιά εγγράφονται κατά περίπτωση είτε στις σχολικές μονάδες εντός των οποίων λειτουργούν οι Δ.Υ.Ε.Π. , είτε στα παραρτήματα των σχολικών μονάδων που ιδρύονται μέσα στα κέντρα φιλοξενίας :

Α) Παραρτήματα νηπιαγωγείων για παιδιά ηλικίας 4-5 ετών .

Β) Παραρτήματα σχολικών μονάδων για παιδιά ηλικίας 6-12 ετών.

Ο κατώτερος αριθμός μαθητών για τον οποίο δημιουργείται ένα τμήμα Δ.Υ.Ε.Π. ορίζεται στους 10 μαθητές και ο ανώτερος στους 20. Η ίδρυση, η οργάνωση , η λειτουργία , ο συντονισμός και το πρόγραμμα εκπαίδευσης εποπτεύεται από την ομάδα διαχείρισης , συντονισμού και παρακολούθησης της εκπαίδευσης των προσφύγων , η οποία συντονίζει και την υλοποίηση δράσεων μέσω του Ταμείου Ασύλου.

Από το 2017 και μετά , λόγω της ανάγκης ενσωμάτωσης των μαθητών στο κοινωνικό σύνολο ενεργοποιήθηκαν και ιδρύθηκαν τάξεις υποδοχής τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Στο πλαίσιο αυτό ο Νόμος 3879/2010, (ΦΕΚ 163Α/21.09.2010), άρθ. 26, παρ. 1α και 1β, εισάγει το θεσμό των Ζωνών Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας. «...Στόχος των Ζ.Ε.Π. είναι η ισότιμη ένταξη όλων των μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα μέσω της λειτουργίας υποστηρικτικών δράσεων για τη βελτίωση της μαθησιακής επίδοσης, όπως ιδίως η λειτουργία τάξεων υποδοχής.

Επιπρόσθετα, ρυθμίζονται τα θέματα που αφορούν την οργάνωση και τη λειτουργία των Ζ.Ε.Π., τη στελέχωσή τους με προσωπικό, την απασχόληση εκπαιδευτικών κατ' αναλογία του αριθμού των μαθητών που χρήζουν διαφοροποιημένης διδακτικής παρέμβασης . Αυτή η πράξη αφορά στη μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου μαθητών/τριών προερχόμενων από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και μαθητών/τριών με πολιτισμικές και θρησκευτικές ιδιαιτερότητες, καθώς και στη βελτίωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων, κυρίως στο γραμματισμό αλλά και στον αριθμητισμό και, επιπλέον, σε συμπληρωματικά αντικείμενα, ώστε αυτοί να καταστούν ικανοί να ανταπεξέλθουν στο πρόγραμμα σπουδών τους και να παραμείνουν στο εκπαιδευτικό σύστημα ολοκληρώνοντας τις σπουδές τους.

Ειδικότερα, οι εκπαιδευτικοί που θα απασχοληθούν στο πλαίσιο της Πράξης, θα στελεχώσουν τις Τάξεις Υποδοχής με κύριο αντικείμενο την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας αλλά και τη διδακτική στήριξη σε άλλα αντικείμενα, ώστε να διευκολύνεται

η ομαλή προσαρμογή και η παραμονή στο εκπαιδευτικό σύστημα των μαθητών/τριών από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, των μαθητών/τριών με πολιτισμικές και θρησκευτικές ιδιαιτερότητες, καθώς και των προσφυγοπαίδων.

Ειδικότερα:

Το πρόγραμμα των Τάξεων Υποδοχής ΖΕΠ περιλαμβάνει δύο κύκλους που εντάσσονται μέσα στο ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου:

- Τάξεις Υποδοχής(TY)ΙΖΕΠ
- Τάξεις Υποδοχής (TY) ΙΙ ΖΕΠ

Στις TY Ι ΖΕΠ φοιτούν μαθητές/τριες με ελάχιστη ή μηδενική γνώση της ελληνικής γλώσσας. Εκεί ακολουθείται εντατικό πρόγραμμα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας.Οι μαθητές/τριες που φοιτούν σε TY Ι ΖΕΠ παρακολουθούν μερικά μαθήματα στην κανονική τους τάξη, όπως :

- Φυσική Αγωγή
- Εικαστικά
- Μουσική Αγωγή
- Ξένη Γλώσσα ή και άλλο μάθημα, σύμφωνα με απόφαση του Συλλόγου Διδασκόντων.Η φοίτηση στην TY Ι ΖΕΠ διαρκεί ένα διδακτικό έτος με δυνατότητα επέκτασης.
- Στις TY ΙΙ ΖΕΠ φοιτούν μαθητές/τριες με μέτριο επίπεδο ελληνομάθειας, το οποίο δύναται να δημιουργεί δυσκολίες στην παρακολούθηση των μαθημάτων στην κανονική τάξη. Για τους μαθητές/τριες που φοιτούν στις TY ΙΙ ΖΕΠ, πραγματοποιείται υποστήριξη στην ελληνική γλώσσα ή και σε περισσότερα μαθήματα:
- είτε εντός της κανονικής τάξης με παράλληλη διδασκαλία (δεύτερος εκπαιδευτικός στην τάξη)
- είτε εκτός κανονικής τάξης.

Η φοίτηση διαρκεί έως τρία διδακτικά έτη. Ο μικρότερος αριθμός μαθητών/τριων με τον οποίο δημιουργούνται TY Ι και ΙΙ ΖΕΠ είναι 9. Βασικός σκοπός της TY Ι ΖΕΠ ή της TY ΙΙ ΖΕΠ είναι να βοηθήσει τους μαθητές/τριες να παρακολουθούν απρόσκοπτα τα μαθήματα της τάξης τους. Ως εκ του τούτου κατά την διάρκεια του σχολικού έτους δύναται να διακοπεί η φοίτηση μαθητή/τριας στην Τάξη Υποδοχής, με απόφαση του συλλόγου διδασκόντων έπειτα από σχετική αιτιολογημένη εισήγηση του εκπαιδευτικού της Τάξης Υποδοχής και του δασκάλου της τάξης του/της.

2.3 Πρόσφυγες μαθητές –Δυσκολίες/Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά

Τα προσφυγόπουλα παρουσιάζουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες λόγω του γεγονότος ότι έχουν φύγει από τη χώρα τους με τρόπο βίαιο , έχοντας συχνά χάσει κάποιον δικό τους και είναι αναγκασμένα να ζουν μια ζωή αβεβαιότητας χωρίς καμία διασφάλιση ότι θα είναι ασφαλή και καλοδεχόμενα. (*Ministry of Education British Columbia,2015,*)

Επιπρόσθετα εμφανίζουν συναισθήματα φόβου, ανησυχίας , θλίψης και κατάθλιψης , έχοντας χάσει την εμπιστοσύνη τους , το νόημα της ζωής τους, την ταυτότητά τους και αισθάνονται ενοχή και ντροπή. Η συναισθηματική αυτή κατάσταση στην οποία βρίσκονται , αποτελεί ένα ακόμα εμπόδιο για την προσαρμογή τους στο σχολείο.(Σιμόπουλος ,Στεργίου,2019)

Η εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών περιλαμβάνει ιδιαίτερες δυσκολίες λόγω των ειδικών συνθηκών διαβίωσης των μαθητών και των οικογενειών τους αλλά και εξαιτίας των ιδιαιτεροτήτων της ψυχοσύνθεσης των παιδιών αυτών .Αυτό συμβαίνει διότι τα προσφυγόπουλα έχουν βιώσει μια σειρά από εμπειρίες πολέμου , που έχουν αρνητική επίδραση όπως:

- *Βίαιος θάνατος γονιού

- *μαρτυρία δολοφονίας, βασανισμών και τραυματισμών μελών της οικογενείας τους

- *αποχωρισμός και βίαιη μετανάστευση

- *τρομοκρατικές επιθέσεις

- *δραστηριότητες που εμπλέκουν παιδιά με στρατιώτες

- *βομβαρδισμούς

- *σωματικούς τραυματισμούς και αναπηρίες που σχετίζονται με τον πόλεμο.(Davies Mike, Webb , 2000)

Οι πρόσφυγες μαθητές νιώθουν αποπροσανατολισμένοι και απομονωμένοι ενώ συχνά βιώνουν έντονα την έλλειψη συμπαράστασης από τους εκπαιδευτικούς και τους συμμαθητές τους. Επιπλέον συχνά νιώθουν μπερδεμένοι ως προς τις προσδοκίες που έχει το σχολείο από αυτούς (Roxas,2011)

Κατά τον Νικολάου το προσφυγόπουλο θρηνεί τη ζωή που άφησε πίσω του, βιώνει θλίψη και υποφέρει στην χώρα υποδοχής. Στην ένταξη και προσαρμογή του πρόσφυγα μαθητή συμβάλλουν παράγοντες όπως η ηλικία(όσο μικρότερο τόσο ευκολότερη η ένταξη) και η οικογένεια.(Νικολάου,2010)

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει εδώ στην Διαταραχή Μετατραυματικού Στρες (PTSD) η οποία περιγράφει καταστάσεις κατά τις οποίες πυροδοτούνται

τραυματικές εμπειρίες από έκτακτα γεγονότα και μπορούν να προκαλέσουν δυσφορία ή ακόμα και απελπισία στα άτομα που τα βιώνουν.(American Psychiatric Association, 2000) . Τα παιδιά που πάσχουν από μετατραυματικό στρες παρουσιάζουν συμπτώματα όπως διαταραχές ύπνου, ευερεθιστότητα , υπερεγρήγορη , δυσκολίες συγκέντρωσης και αιφνιδιαστικές αντιδράσεις .Όλα αυτά τα συμπτώματα μόνο εμπόδια μπορούν να φέρουν κατά την προσαρμογή των προσφύγων μαθητών στο νέο εκπαιδευτικό σύστημα στο οποίο καλούνται να γίνουν μέλη.

Η βίωση του τραύματος είναι συνηθισμένη ανάμεσα στα παιδιά πρόσφυγες τόσο πριν αλλά και μετά την άφιξή τους στην χώρα υποδοχής ενώ συχνά διακόπτονται οι αναπτυξιακές διαδικασίες. Έρευνες έχουν δείξει ότι περισσότεροι από 25% των προσφύγων παιδιών ηλικίας 5-9 ετών παρουσίασαν ψυχολογικές διαταραχές όπως συναισθηματικά συμπτώματα και προβλήματα με τους συνομήλικους τους .

Επιπρόσθετα έχει αποδειχθεί ότι η έκθεση στον πόλεμο έχει ως αποτέλεσμα σημαντικές, μακροχρόνιες επιδράσεις στην ψυχική υγεία των παιδιών.(Fazily,2012). Κάποια από τα συμπτώματα των διαταραχών της ψυχικής υγείας των παιδιών με βιώματα πολέμου είναι η επιθετική συμπεριφορά , η απομόνωση και η ανασφάλεια. Επίσης έχοντας βιώσει τις σκληρές σκληρές πολεμικών συρράξεων παρουσιάζουν επίσης συμπτώματα κατάθλιψης , διαταραχών συμπεριφοράς , υπερκινητικότητα και δυσκολίες στην απόκτηση νέας γνώσης.

Αλλά ακόμα και οι πρόσφυγες μαθητές που δεν αντιμετωπίζουν κάποιο ψυχολογικό τραύμα , βιώνουν ένα στάδιο μεταβατικό με όλες τις δυσκολίες που αυτό μπορεί να συνεπάγεται όπως η απομόνωση, το άγχος και η κατάθλιψη. Αλλά και οι οικογένειές τους συχνά πάσχουν από μεταπολεμικά τραύματα , ψυχικές ασθένειες που προκύπτουν από αυτά και ενδοοικογενειακή βία (Ministry of Education U.S.A.)

Επιπλέον τα προσφυγόπουλα πασχίζουν να προσαρμοστούν στις μεγάλες απαιτήσεις στην χώρα φιλοξενίας τους έχοντας να αντιμετωπίσουν πολλές αντιξοότητες. Η εγκατάστασή τους στη χώρα που τους φιλοξενεί ενέχει δυσκολίες που συνυπάρχουν με την απώλεια κοντινών προσώπων, φίλων και της πατρίδας, την ανεπαρκή κοινωνική στήριξη ή την απόκτηση υλικών αγαθών σε ένα περιβάλλον ξένο , συχνά διαποτισμένο με διακρίσεις.(Marks, Maccarthy ,2010)

Αλλά και μέσα στον ίδιο χώρο του σχολείου συχνά τους είναι δύσκολο να υπερασπιστούν τους εαυτούς τους ακόμα και απλά ζητήματα που προκύπτουν κατά την διάρκεια της σχολικής ζωής λόγω της γλώσσας .(Fazily,2012).

Αυτές οι καταστάσεις μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα την απογοήτευση των προσφύγων μαθητών απέναντι στο σχολείο , τους εκπαιδευτικούς και τους συμμαθητές τους με απώτερη συνέπεια την σχολική διαρροή.

Πολύ συχνά οι συνθήκες διαβίωσης τους δεν είναι οι κατάλληλες , γεγονός που δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο την ένταξή τους στο σχολικό περιβάλλον. Εκτός από την ανεπαρκή ικανοποίηση των αναγκών τους στους χώρους στους οποίους φιλοξενοούνται , οι πρόσφυγες μαθητές αλλά και οι γονείς τους καλούνται να αντιμετωπίσουν διάφορες δυσκολίες στους χώρους εκπαίδευσής τους.

Αλλά και η ίδια η παραμονή τους στα κέντρα φιλοξενίας προσφύγων , ειδικά όταν αυτή είναι παρατεταμένη εκθέτει τους μαθητές και τους γονείς τους σε ένα επιπλέον τραύμα με μακροπρόθεσμες ψυχολογικές συνέπειες.(Fazily,2012).

Παραμένοντας για αρκετό καιρό σε συνθήκες υπερπληθυσμού όπου η ικανοποίηση των βασικών αναγκών αποτελεί άθλο , ειδικά τα παιδιά νιώθουν ανασφαλή χωρίς καμία αίσθηση ιδιωτικότητας και εξαντλημένα σωματικά και ψυχολογικά.(Σιμόπουλος Στεργίου, 2019) Πραγματικά οι συνθήκες διαβίωσης ειδικά στα κέντρα φιλοξενίας στα νησιά της Ελλάδας είναι απάνθρωπες και οι πρόσφυγες και τα παιδιά τους συχνά χρειάζεται να περιμένουν σε ουρές για ώρες για την κάλυψη των βασικών αναγκών όπως η σίτιση.

Επιπλέον και η πίεση της κοινωνίας με την μορφή του ρατσισμού που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες στην χώρα υποδοχής ή μετεγκατάστασής τους καθώς συχνά θεωρούνται ως ξένοι και όχι μέρος της κοινωνίας. (Whittington, Shallow,2014)

Η αίσθηση αυτή της κοινωνίας ότι οι πρόσφυγες είναι άτομα εχθρικά και επικίνδυνα επιτείνεται όταν η χώρα καταγωγής τους βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση (Fazily,2012).

Τα σχολεία συνιστούν ένα σταθεροποιητικό παράγοντα στις ταραγμένες τους ζωές και θα πρέπει να αποτελούν ασφαλή μέρη που θα τους προσφέρουν νέες μαθησιακές ευκαιρίες και δυνατότητες αλληλεπίδρασης.(Matthews ,2008) . Θα πρέπει δηλαδή να αποτελούν ένα μέρος όπου οι πρόσφυγες μαθητές θα έχουν την δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με άλλους μαθητές , πρόσφυγες αλλά και μαθητές που κατάγονται και ζουν στην χώρα φιλοξενίας τους. Επομένως η αποδοχή από το

περιβάλλον του σχολείου μπορεί να βοηθήσει και τους γονείς και τα παιδιά τους να ξεπεράσουν τα τραύματα αυτά.

Απαραίτητη βέβαια είναι η συνεργασία του σχολείου με τους γονείς αλλά και την κοινωνία της χώρας φιλοξενίας, ώστε να μπορέσουν οι μαθητές να έρθουν σε επαφή με τη νέα κουλτούρα, να την κατανοήσουν για να μπορέσουν να πετύχουν τους μαθησιακούς τους στόχους σε ένα σχολικό περιβάλλον που θα κυριαρχεί η ευτυχία και η ευημερία.

Ένα επιπρόσθετο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες μαθητές και οι γονείς τους κατά την πρόσβασή τους στην δημόσια εκπαίδευση είναι το πρόβλημα της επικοινωνίας με το σχολείο λόγω δυσκολίας πρόσβασης σε αυτό καθώς πολύ συχνά το κέντρο φιλοξενίας στο οποίο κατοικούν βρίσκεται μακριά από αυτό αλλά και η γλώσσα εμποδίζει την συνεργασία οικογένειας –εκπαιδευτικών.

Έτσι σε καθημερινή βάση , όταν προκύπτουν θέματα στις Δομές Υποδοχής Εκπαίδευσης Προσφύγων και στα σχολεία όπου φοιτούν πρόσφυγες μαθητές για τα οποία οι εκπαιδευτικοί θέλουν να ενημερώσουν τους γονείς των μαθητών τους, πραγματοποιούν την ενημέρωση μέσω του Σ.Ε.Π. αλλά ακόμα και σε περίπτωση ελλιπούς ή διαρροών φοίτησης.

Η γενική εποπτεία στα κέντρα φιλοξενίας είναι αρμοδιότητα του Συντονιστή Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΣΕΠ). Τα καθήκοντα των ΣΕΠ καθορίζονται με το άρθρο 7 της 35 ΚΥΑ 152360/ΓΔ4/2016 (ΦΕΚ 3049/τ Β'/23-09-2016). Οι ΣΕΠ αποτελούν τα κύρια πρόσωπα αναφοράς για το συντονισμό των απαιτούμενων ενεργειών για την απρόσκοπτη λειτουργία των Δ.Υ.Ε.Π. την επίλυση και διαχείριση προβλημάτων που πιθανώς προκύψουν καθ' όλη τη διάρκεια λειτουργίας τους και κυρίως κατά την έναρξή τους. Σύμφωνα με την εφημερίδα της κυβερνήσεως Αριθμ. Φύλλου 3502, τεύχος β, 31/10/2016 οι συντονιστές εκπαίδευσης προσφύγων αναλαμβάνουν την ενημέρωση των γονέων και τη διαμεσολάβηση για την επίλυση θεμάτων σχετικών με τη φοίτηση των μαθητών μετά από συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς των Δ.Υ.Ε.Π.

Οι ΣΕΠ εισηγούνται μέτρα για την εύρυθμη λειτουργία των Δ.Υ.Ε.Π. και ειδικότερα μεριμνούν για θέματα που αφορούν:

- α) στην ενημέρωση των διαμενόντων στο κέντρο φιλοξενίας, στο οποίο έχουν οριστεί, για την ανάγκη της εκπαίδευσης ως βασικού μέσου κοινωνικής ένταξης,
- β) στην εφαρμογή της εκπαιδευτικής πολιτικής του ΥΠ.Π.Ε.Θ. στις Δ.Υ.Ε.Π.,

γ) στην επικαιροποίηση της καταγραφής των μαθητών που φοιτούν στις ΔΥΕΠ με ηλικιακά και άλλα κριτήρια,

δ) στην παρακολούθηση και τον συντονισμό της παρεχόμενης εκπαίδευσης όλων των εμπλεκόμενων μη κρατικών φορέων, ελληνικών και μη, καθώς και στην τήρηση ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων εκπαιδευτικών δράσεων άλλων φορέων,

ε) στην καταγραφή των υπηρεσιακών αναγκών και στ) στην επίλυση ζητημάτων που μπορεί να προκύψουν μεταξύ των μαθητών, των γονέων και των εκπαιδευτικών των Δ.Υ.Ε.Π

Ο Συντονιστής Εκπαίδευσης Προσφύγων αποτελεί την « γέφυρα» που ενώνει το σχολείο με την οικογένεια των προσφύγων μαθητών αλλά και με το κοινωνικό σύνολο , καθώς συντονίζοντας και οργανώνοντας κοινές δράσεις του σχολείου με τους γονείς και την κοινότητα μπορεί να συνεισφέρει στην εισαγωγή της κοινωνίας στο σχολείο έτσι ώστε να έρθουν σε επαφή οι πρόσφυγες μαθητές με τον αληθινό κόσμο της περιοχής στην οποία έχουν εγκατασταθεί.(Roxas , 2011)

2.4 Πρόβλημα

Με την είσοδό τους στις δομές εκπαίδευσης οι πρόσφυγες μαθητές όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης έχουν να αντιμετωπίσουν διάφορες προκλήσεις όπως τη νέα γλώσσα, την επαφή με τη νέα κουλτούρα και τις συνήθειες, τις διαφορετικές προσδοκίες και την κατανόηση νέων και περίπλοκων συστημάτων που σχετίζονται με την υγεία, το νόμο και τις υπηρεσίες εκπαίδευσης.(Schools in for refugees, 2016).

Όλα αυτά αποτελούν εμπόδια στην ομαλή προσαρμογή των μαθητών προσφύγων στο σχολικό περιβάλλον αλλά και τροχοπέδη στην επίτευξη των μαθησιακών στόχων των ίδιων , των γονιών τους αλλά και των εκπαιδευτικών που έχουν αναλάβει το έργο της εκπαίδευσής τους

Κατά την διάρκεια της φοίτησης των προσφύγων μαθητών στο σχολείο προκύπτουν διάφορα ζητήματα που δυσχεράνουν το έργο των εκπαιδευτικών, ταλαιπωρούν και τους ίδιους τους μαθητές με αποτέλεσμα την διαρροή φοίτησης. Αν όμως το σχολείο και οι γονείς των μαθητών προσφύγων αποκτήσουν στενή συνεργασία θα αναπτύξουν αμοιβαία κατανόηση και συναισθηματικές διασυνδέσεις που θα συμβάλλουν στην μάθηση των παιδιών .

Το γεγονός ότι οι πρόσφυγες μαθητές προέρχονται από διαφορετικές χώρες με διαφορετικά πολιτισμικά γνωρίσματα δυσκολεύει ακόμη περισσότερο το έργο των

σχολείων και των εκπαιδευτικών. Η έλλειψη γνώσεων για τους μακρινούς αυτούς πολιτισμούς αποτελεί έναν ακόμη παράγοντα προβλημάτων στον χώρο του σχολείου.(Fazily,2012)

Είναι σημαντικό τόσο για τους μαθητές όσο και για τους γονείς τους καθώς μέσα από την συνεργασία οι μαθητές θα πάνε να θεωρούνται πρόβλημα αλλά μαθητές που μπορεί να συνεισφέρουν θετικά στοιχεία στην τάξη. (Sidhu, Taylor 2012)

Από διάφορες έρευνες αποδεικνύεται η σημασία της γονικής εμπλοκής αλλά και γενικότερα η συμπερίληψη και η αποδοχή της διαφορετικότητας. (Arnot,, Pinson,2005)

Για να μπορέσει το σχολείο να διαδραματίσει ένα σημαντικό ρόλο στην διαδικασία εγκατάστασης και προσαρμογής , είναι απαραίτητο για αυτούς να αντιμετωπίζονται με θετικές συμπεριφορές και να γίνονται αποδεκτοί με θετικές στάσεις.

Συμπερασματικά, η έρευνα παρουσιάζει κενά σε σχέση με την εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών και την εμπλοκή των γονιών τους στην εκπαιδευτική διαδικασία. Συχνά στη βιβλιογραφία ο όρος πρόσφυγας συγχέεται με τον όρο μετανάστης γεγονός που δεν λαμβάνει υπόψη τις ειδικές κοινωνικές και εκπαιδευτικές ανάγκες των προσφύγων μαθητών και των οικογενειών τους. Οι δυσκολίες στην επικοινωνία ανάμεσα στους γονείς και την οικογένεια των μαθητών προσφύγων μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την έλλειψη συνεργασίας ανάμεσα στα δύο μέρη με όλες τις αρνητικές συνέπειες που μπορεί να έχει η έλλειψη αυτή στην εξέλιξη των μαθητών στο σχολείο.

Οι Arnot και Pinson περιέγραψαν ένα ολιστικό μοντέλο το οποίο αναγνωρίζει την πολυπλοκότητα των αναγκών των προσφύγων και των παιδιών τους τόσο σε συναισθηματικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο . Σύμφωνα με το ολιστικό αυτό μοντέλο δεν είναι σημαντικό μόνο να αποκτήσουν γνώσεις οι πρόσφυγες μαθητές αλλά η προσωπική υποστήριξη αυτών και των οικογενειών τους δημιουργώντας ισχυρές προσωπικές σχέσεις μπορεί να οδηγήσει στην ακαδημαϊκή ανάπτυξή τους.

Και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να αναγνωρίζουν τον εκπαιδευτικό τους ρόλο όχι μόνο απέναντι στους μαθητές πρόσφυγες αλλά και απέναντι στους γονείς τους.

Κεφάλαιο 3. Θεωρητικό πλαίσιο

3.1 Η συνεργασία σχολείου- οικογένειας

3.1.1 Ορισμοί

Διάφοροι όροι έχουν χρησιμοποιηθεί όπως γονική εμπλοκή, γονική συμμετοχή συνεργασία με τους γονείς κ.α. σκιαγραφώντας τους τρόπους με τους οποίους οι γονείς εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία.(Sakellariou M. Rentzou K., 2007)

Η γονική εμπλοκή μπορεί να σημαίνει από την μια παρουσία των γονιών στο σχολείο και συμμετοχή σε δραστηριότητες από την άλλη η συνεργασία σχολείου γονιών συνεπάγεται ένα κοινό ενδιαφέρον για την μόρφωση των παιδιών με κοινούς παιδαγωγικούς στόχους, σεβασμό και από κοινού ανάληψη ευθυνών και λήψη αποφάσεων.

Η Μυλωνάκου-Κεκέ (2009) αναφέρει ότι η εμπλοκή των γονέων ορίζεται μέσω πολλών και διαφορετικών μορφών συνεργασίας τους με το σχολείο . Συνεργασία με το σχολείο μπορεί να σημαίνει από τις συναντήσεις γονέων και εκπαιδευτικών με στόχο την αμοιβαία πληροφόρηση, τη συμμετοχή των γονέων σε πρωτοβουλίες ή ομάδες εθελοντισμού, την ενεργό εμπλοκή σε δραστηριότητες του σχολείου, την συμμετοχή σε συλλογικές δράσεις που οργανώνονται στο σχολείο ή την κοινότητα, τη συμμετοχή στις ομάδες χάραξης πολιτικής έως και την υποστήριξη των γονέων στην σχολική εργασία,. Την ευθύνη για την ανάπτυξη συνεργασίας και την προώθηση της γονικής εμπλοκής φέρει το σχολείο, το οποίο καλείται να δημιουργήσει τις απαραίτητες προϋποθέσεις για τη σύνδεση των δύο πλαισίων.

Η συνεργασία του σχολείου με την οικογένεια προϋποθέτει σύμφωνα με τον Μπρούζο την γονική εμπλοκή η οποία είναι μια σύνθετη έννοια με πολλαπλές διαστάσεις που περιλαμβάνουν συμπεριφορές των γονέων τόσο στο σπίτι, όσο και στο σχολείο .Επίσης η συνεργασία σχολείου οικογένειας λαμβάνει χώρα σε ένα διευρυμένο χώρο και χρόνο που εκτείνεται από τις σχολειοκεντρικές δραστηριότητες, έως τις οικογενειο-κεντρικές δραστηριότητες. Η συνεργασία προϋποθέτει οι γονείς, οι εκπαιδευτικοί και η κοινότητα να εργάζονται προς τον κοινό στόχο της άριστης εκπαίδευσης και ανάπτυξης των μαθητών με κοινή ευθύνη για το αποτέλεσμα. (Μπρούζος,2002).

Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιείται ο όρος συνεργασία σχολείου οικογένειας σε μια προσπάθεια να συμπεριληφθούν σε αυτόν η γονική εμπλοκή, η συμμετοχή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία και η ουσιαστική επικοινωνία των δύο μερών (σχολείου-οικογένειας) με απώτερο στόχο την ομαλή ένταξη των προσφύγων μαθητών στο σχολείο αλλά στο κοινωνικό σύνολο.

3.1.2 Η αναγκαιότητα συνεργασίας σχολείου και οικογένειας

Η σημασία της συνεργασίας των γονέων με το σχολείο είναι αδιαμφισβήτητη και έχει αναλυθεί κατά καιρούς σε διάφορες έρευνες.

Αναλυτικότερα όταν το σχολείο συνεργάζεται με τους γονείς οι σχολικές επιδόσεις βελτιώνονται και η στάση των μαθητών απέναντι στο σχολείο γίνεται θετικότερη. Επιπρόσθετα αυξάνονται τα κίνητρα για μάθηση αλλά και εξαλείφονται ή μειώνονται επιθετικές συμπεριφορές. Επίσης, όταν οι γονείς βρίσκονται σε στενή συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς και γενικά το προσωπικό του σχολείου, αντιλαμβάνονται καλύτερα τις δυσκολίες και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί και είναι σε θέση να τους βρεθούν συμπαραστάτες στο έργο τους. (Epstein et al,2002)

Ταυτόχρονα, όταν οι εκπαιδευτικοί είναι σε επαφή με το οικογενειακό περιβάλλον των μαθητών τους, μπορούν ευκολότερα να αντιληφθούν τις ιδιαιτερότητες κάθε κοινωνίας γενικά αλλά και τις ανάγκες των οικογενειών των μαθητών τους.

Η έρευνα επίσης καταδεικνύει ότι όταν οι γονείς προβληματίζονται σχετικά με την εκπαίδευση των παιδιών τους, ένας από τους τρόπους εξάλειψης όλων των προβληματισμών τους είναι η συνεργασία με το σχολείο..

Η B. Sattes στη μελέτη της σε πάνω από 40 παραδείγματα γονεϊκής συμμετοχής καταλήγει ότι παρατηρείται συμβολή στην επιτυχία των μαθητών από ένα μεγάλο εύρος δραστηριοτήτων, όπως το να είναι ενήμεροι οι γονείς για την πρόοδο των παιδιών τους και να ενθαρρύνονται οι γονείς να ενισχύουν τη μάθηση του παιδιού τους στο σχολείο. (Sattes,1985)

Ακόμη, οι ερευνητές υποστηρίζουν ότι είναι σημαντικό οι προσδοκίες της οικογένειας σχετικά με το σχολείο να συμβαδίζουν με αυτές των εκπαιδευτικών καθώς με αυτό τον τρόπο μεγιστοποιούνται τα οφέλη για τα παιδιά. Βλέποντας οι μαθητές ότι οι γονείς τους θεωρούν τις σχολικές δραστηριότητες σημαντικές παίρνουν σαν θετικό υπόδειγμα τις θετικές στάσεις των γονέων και αυτό έχει ως

αποτέλεσμα τα παιδιά να εντατικοποιούν τις προσπάθειές τους και να ενθαρρύνονται .

Το μοντέλο των επικαλυπτόμενων σφαιρών επιρροής της J. Epstein

Η θεωρία της Epstein των «επικαλυπτόμενων σφαιρών επιρροής», λαμβάνει υπόψη τρία σημαντικά πλαίσια: το σχολείο, την οικογένεια και την κοινότητα. Κατά την Epstein οι τρεις αυτοί παράγοντες ασκούν ο ένας επίδραση στον άλλο. Είναι επομένως στο σχολείο όπου μπορούν οι σφαίρες αυτές να έλθουν σε επικοινωνία και συνεργασία μπορεί να φέρει και τις τρεις σφαίρες επιρροής σε συνεργασία, μέσα από προγράμματα .

Οι J. Epstein κ.α. προτείνουν έξι τρόπους προσέγγισης της οικογένειας από την πλευρά του σχολείου:

1. Το σχολείο πρέπει να ενημερώνει τους γονείς παρέχοντάς τους γνώσεις σχετικά θέματα όπως η υγεία , η ασφάλεια και η ανάπτυξη των παιδιών Αντίστοιχα από την πλευρά της οικογένειας στις βασικές υποχρεώσεις των γονέων είναι για παράδειγμα, οικοδόμηση θετικού οικογενειακού περιβάλλοντος, το οποίο ενθαρρύνει την ανάπτυξη και μάθηση των παιδιών και συμβάλλει στην προσπάθεια που καταβάλλει το σχολείο να κατανοήσει την οικογένεια.

2. Η επικοινωνία πρέπει να είναι τακτική, αμφίπλευρη και να περιλαμβάνει εκτός από την ενημέρωση για τις επιδόσεις των μαθητών πληροφορίες για τους στόχους και τα προγράμματα σπουδών του σχολείου . Μία από τις βασικές υποχρεώσεις του σχολείου είναι να ενημερώνει τους γονείς για τις προσδοκίες που έχει το σχολείο από την οικογένεια, , τις αξιολογήσεις και την πρόοδο των μαθητών μέσα σε ένα πλαίσιο καλής επικοινωνίας μεταξύ τους

3. Οι γονείς θα πρέπει αν και εφόσον το επιθυμούν να μπορούν να έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν εθελοντική εργασία στο χώρο του σχολείου καθώς και χρόνο ή υλική βοήθεια. Η συμμετοχή της οικογένειας στην εκπαιδευτική διαδικασία μπορεί να λάβει χώρα με εθελοντική προσφορά στο σχολείο, υποστηρίζοντας το σχολείο στην εκπαιδευτική διαδικασία η και τα ίδια τα παιδιά.

4. Σύμφωνα με την Epstein η μάθηση θα πρέπει να επεκτείνεται και στο σπίτι μέσα από τον σωστό τρόπο μελέτης. . Η οικογένεια μπορεί να συμμετέχει στις μαθησιακές δραστηριότητες στο σπίτι , εφόσον το σχολείο τους παρέχει το κατάλληλο υλικό για θετική αλληλεπίδραση στο σπίτι. Οι γονείς με την καθοδήγηση των εκπαιδευτικών μπορεί να βοηθήσουν τα παιδιά σε ακαδημαϊκές δραστηριότητες, όπως είναι η ανάγνωση).

5. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται στο χώρο του σχολείου καλό είναι να συμπεριλαμβάνουν και τους γονείς σε ότι αφορά τους ίδιους τους μαθητές και το σχολείο. Οι αποφάσεις αυτές μπορεί να αφορούν στο πρόγραμμα, τα συμβουλευτικά συμβούλια και γενικότερα την οργάνωση.

6. Συνεργασία με την τοπική κοινωνία, , Σε αυτό ο πλαίσιο μπορεί το σχολείο να λειτουργήσει με τέτοιο τρόπο ώστε να βοηθήσει τις οικογένειες να έρθουν σε επαφή με πηγές πληροφόρησης και ανάλογες υπηρεσίες διαθέσιμες στην τοπική κοινωνία. (Erstein et al,2002) Μπορεί επομένως το σχολείο να ενθαρρύνει την συνεργασία με κοινοτικές δραστηριότητες, κοινωνικούς φορείς και άλλα μέλη της κοινότητας.

Το μοντέλο της Epstein (1992-1996) περιγράφει δραστηριότητες συμμετοχής και συνεργασίας και συγχρόνως παρέχει ένα χρήσιμο πλαίσιο, για τις πρακτικές που συνδέουν την οικογένεια, το σχολείο και την κοινότητα. Αυτή η τυπολογία

στο μοντέλο της Epstein, τοποθετεί το παιδί στο κέντρο των σφαιρών επιρροής και αυτό σημαίνει, ότι είναι στην πράξη ο βασικός πρωταγωνιστής στη διαδικασία της μάθησης και ο κύριος συντελεστής, στην όποια επιτυχία ή αποτυχία έχει στο σχολείο ή στο κοινωνικό του περιβάλλον

Οι E. Patrikakou & R. Weissberg παρουσιάζουν ένα αρκετά ενδιαφέρον πλαίσιο για την ανάπτυξη των σχέσεων μεταξύ σχολείου και οικογένειας, το οποίο βασίζεται σε επτά παραμέτρους (The seven P's of School Family Partnerships):.

1.Η συνεργασία ως προτεραιότητα (Partnership as Priority).Προτεραιότητα των γονιών και του σχολείου θα πρέπει να είναι η ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ τους. Οι τρόποι επικοινωνίας θα πρέπει να είναι καθορισμένοι , καθώς και τα δυνατά πλαίσια συνεργασίας μεταξύ των δύο φορέων.

2. Προγραμματισμένες προσπάθειες (Planned Efforts). Είναι σημαντικό για την μεγιστοποίηση των αποτελεσμάτων της η συνεργασία να είναι προγραμματισμένη,

3. Τακτική και Συνεχής επικοινωνία (Proactive and Persistent Communication). Η τακτική και συνεχής επικοινωνία μεταξύ των δύο φορέων, σχετικά με μια πλειάδα θεμάτων που αφορούν είτε το σπίτι είτε το σχολείο, θα πρέπει να αποτελεί κεντρικό στόχο της συνεργασίας .

4. Θετικό κλίμα (Positive). Το θετικό κλίμα ανάμεσα στα δύο μέρη είναι κρίσιμης σημασίας για την αποφυγή ψυχαναγκασμών, καθώς πολλές φορές οι εκπαιδευτικοί νιώθουν ότι οι γονείς παρεμβαίνουν στο έργο τους αλλά και οι γονείς από την μεριά τους ενοχλούνται όταν γίνονται παρατηρήσεις στο παιδί τους.

5. Προσωπικός χαρακτήρας της συνεργασίας και της επικοινωνίας (Personalized). Η απρόσωπη επικοινωνία δεν έχει θέση στην εκπαίδευση καθώς για να είναι η συνεργασία επιτυχημένη θα πρέπει να έχει στόχο συγκεκριμένα θέματα όπως η αποτελεσματική επίλυση προβλημάτων

6. Πρακτικές υποδείξεις (Practical Suggestions). Οι πρακτικές συμβουλές των εκπαιδευτικών δίνουν νόημα στην συνεργασία συνεργασία μεταξύ σχολείου και οικογένειας και δίνουν τη δυνατότητα στην μάθηση να επεκτείνεται από το σχολείο και στο σπίτι.

7. Παρακολούθηση του προγράμματος συνεργασίας (Program Monitoring). Η πορεία της συνεργασίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας θα πρέπει να παρακολουθείται συνεχώς, ώστε να διορθώνονται τυχόν προβλήματα και να βελτιώνονται συνεχώς οι σχέσεις των δύο φορέων.

Για την υλοποίηση των εκπαιδευτικών και κοινωνικών στόχων απαραίτητη είναι η συνεργασία και των δύο πλευρών καθώς τη στιγμή που ο μαθητής εισέρχεται στο σχολείο σε οποιαδήποτε βαθμίδα εκπαίδευσης από το νηπιαγωγείο έως και το λύκειο δημιουργείται ένα σύστημα αγωγής με δύο πόλους.

Στο σύστημα αυτό συμμετέχουν δύο ομάδες παιδαγωγών (οι γονείς ως φυσικοί παιδαγωγοί και οι εκπαιδευτικοί ως επαγγελματίες), οι οποίες ασκούν αγωγή στο παιδί. Αν η συνεργασία ανάμεσα σε αυτούς τους δύο πόλους είναι επιτυχημένη μπορούμε να πούμε ότι η επιτυχία της διαπαιδαγώγησης είναι εφικτή.

Οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται τη βοήθεια των γονέων και οι γονείς τη στήριξη των εκπαιδευτικών.(Μπρούζος,2002)

Σύμφωνα με τον Comer, για να επιτύχουν τα παιδιά τους μαθησιακούς τους στόχους είναι απαραίτητο να υποστηρίζονται συναισθηματικά . Αυτό το υποστηρικτικό περιβάλλον μπορεί να καλλιεργηθεί μόνο σε ένα πλαίσιο συνεργασίας των δύο παιδαγωγικών πόλων της οικογένειας και του σχολείου.

(Comer , Haynes 1991)

Και φυσικά η έννοια της συνεργασίας της οικογένειας με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου δεν σημαίνει παραδοσιακές και γραφειοκρατικές διαδικασίες αλλά οργανωμένες πράξεις με συγκεκριμένη δομή και διάρκεια . Μόνο η ουσιαστική γονική ανάμειξη στο σχολείο μπορεί να εμπλουτίσει την παιδαγωγική διαδικασία μέσα από προγράμματα στα οποία οι γονείς μπορούν να αξιοποιήσουν τις γνώσεις τους και τις δεξιότητες τους και να ενισχύσουν με αυτό τον τρόπο τον μορφωτικό και παιδαγωγικό ρόλο των εκπαιδευτικών.

Το βιο-οικοσυστημικό μοντέλο του Bronfenbrenner

Το βιο-οικοσυστημικό μοντέλο του Bronfenbrenner (1979) αντιμετωπίζει το σχολείο και την οικογένεια ως δύο μέρη του ίδιου συστήματος τα οποία είναι απαραίτητα αλλά και δεδομένο ότι αλληλεπιδρούν . Ο μαθητής είναι μέλος και του ενός και του άλλου υποσυστήματος τα οποία ασκούν επίδραση πάνω του σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό. Το οικοσυστημικό μοντέλο αποτελείται από μια σειρά ομόκεντρων κύκλων, από τους οποίους ο μεγαλύτερος αποτελεί το μακροσύστημα και ο μικρότερος περιέχει το κάθε άτομο (Μυλωνάκου – Κεκέ, 2009).

Οι ενδιάμεσοι κύκλοι αποτελούν μικροσυστήματα, μεσοσυστήματα και εξωσυστήματα, τα οποία περιλαμβάνουν το άτομο, αλλά αποτελούνται από όλο και μεγαλύτερες, απρόσωπες και τυπικές σχέσεις μεταξύ των μελών τους. Τα μικροσυστήματα είναι φυσικό να ασκούν τη μεγαλύτερη επίδραση. Έτσι, η οικογένεια, οι ομάδες συνομηλίκων και το σχολείο ασκούν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη του παιδιού

Σύμφωνα με τις κεντρικές κατευθύνσεις του μοντέλου αυτού, το άτομο αναπτύσσεται μέσα σε πλαίσια σχέσεων αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησης, και αυτά τα πλαίσια αποτελούν το περιβάλλον του.

Ο Bronfenbrenner όρισε ένα σύνολο παραγόντων, που ανήκουν σε διαφορετικά υποσυστήματα και επηρεάζουν άτομο. Αρχικά το μοντέλο ονομαζόταν οικοσυστημικό, αλλά αργότερα μετονομάστηκε σε βιο-οικοσυστημικό καθώς δεν είναι δυνατόν να παραβλεφθεί ο βιολογικός παράγοντας ως επιδραστικός στην ανάπτυξη του ατόμου.

Στο βιο-οικοσυστημικό μοντέλο το ενδιαφέρον εστιάζεται στο περιβάλλον μέσα στο οποίο δραστηριοποιείται και αναπτύσσεται το παιδί .Το βιο-οικοσυστημικό μοντέλο έχει ως βάση το γεγονός ότι το άτομο συμμετέχει σε διάφορα συστήματα που δρουν αλληλεπιδραστικά και εξαρτώνται το ένα από τα άλλα (Μυλωνάκου – Κεκέ, 2009)

3.1.3 Η σημασία της συνεργασίας εκπαιδευτικών και γονέων προσφύγων μαθητών

Η συνεργασία των γονέων με το σχολείο είναι σημαντικός παράγοντας στην επίτευξη τη σχολική επιτυχίας, της ένταξης και της ευημερίας των προσφύγων

μαθητών . Όμως εξαιτίας της έλλειψης εξοικείωσης με τις πολιτικές και τις προσδοκίες της χώρας υποδοχής οι γονείς πρόσφυγες βρίσκονται σε μειονεκτική θέση. Το πρόβλημα εντείνεται στην περίπτωση που οι προσδοκίες του σχολείου δεν συμπίπτουν με αυτές των γονέων. Ας μην ξεχνάμε το γεγονός ότι η Ελλάδα για έναν μεγάλο αριθμό οικογενειών αποτελεί μια μεταβατική χώρα όπου δεν σκοπεύουν να παραμείνουν και επομένως αδιαφορούν για την εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας πράγμα που συχνά αποτελεί αυτοσκοπό των εκπαιδευτικών που διδάσκουν προσφυγικούς πληθυσμούς. Επίσης συχνά δεν εμπλέκονται στην σχολική διαδικασία από σεβασμό στον δάσκαλο ή γενικότερα στο εκπαιδευτικό σύστημα.(Νικολάου,2010)

Υπάρχουν πολλοί ορισμοί για την συνεργασία σχολείου και οικογένειας και για την ανάμειξη των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία , με επικρατέστερη αυτή της Epstein η οποία τοποθετεί την πολιτισμική γνώση και τις εμπειρίες σε ένα τέτοιο πλαίσιο ώστε να μπορούν να συνδεθούν με αυτή οι πρόσφυγες γονείς.

Παράγοντες που επηρεάζουν την συνεργασία σχολείου οικογένειας προσφύγων

Υπάρχουν αρκετοί παράγοντες που επηρεάζουν την συνεργασία σχολείου οικογένειας προσφύγων μαθητών , οι πιο σημαντικοί από τους οποίους θεωρούνται οι εξής:

1. Γλώσσα. Η επικοινωνία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και τους γονείς των προσφύγων μαθητών , είναι συχνά δύσκολη για θέματα απλά και καθημερινά όπως ωράρια αλλά και για ζητήματα όπως οι παιδαγωγικοί και εκπαιδευτικοί στόχοι του σχολείου .
2. Πολιτισμικές προσδοκίες . Συχνά οι γονείς των προσφύγων μαθητών λόγω των προηγούμενων σχολικών εμπειριών των ίδιων και των παιδιών τους , έχουν αντιλήψεις για το είδος και τον τρόπο παροχής εκπαίδευσης των παιδιών τους που διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό από τις αντιλήψεις του σχολείου στην χώρα υποδοχής τους.
3. Απομόνωση. Συχνά και για πρακτικούς λόγους τα Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων βρίσκονται απομακρυσμένα από τα αστικά κέντρα όπου βρίσκονται τα σχολεία με αποτέλεσμα η πρόσβαση των γονέων σε αυτά να καθίσταται εξαιρετικά δύσκολη.
4. Έλλειψη χρόνου. Ενώ θα θεωρούσε κανείς αυτονόητο ότι οι πρόσφυγες γονείς δεν εργάζονται στην χώρα πρώτου ασύλου επομένως διαθέτουν χρόνο για τα παιδιά τους, η ύπαρξη πολλών παιδιών στην οικογένεια και η

παροχή φαγητού καθημερινά και φροντίδας στις πολυμελείς οικογένειες τους, δεν τους επιτρέπει να αφιερώσουν χρόνο για την παρουσία τους στο σχολείο των παιδιών τους με σκοπό την συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς ή την συμμετοχή τους σε κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

5. Οικογενειακό Τραύμα. Όπως προαναφέρθηκε , τα παιδιά πρόσφυγες αλλά και οι γονείς τους συχνά υποφέρουν μετατραυματικό στρες, που εκδηλώνεται με συναισθήματα κατάθλιψης, απομόνωσης και έλλειψης ενδιαφέροντος για θέματα όπως η εκπαίδευση των παιδιών.
6. Έλλειψη θετικής ατμόσφαιρας στο σχολείο. Στην χώρα υποδοχής προσφύγων , συχνά οι κοινωνίες εμφανίζονται ανέτοιμες για την υποδοχή μεγάλων κυμάτων προσφυγικών πληθυσμών. Αυτή η έλλειψη ετοιμότητας συχνά μετατρέπεται σε ξеноφοβία και εκδηλώσεις ρατσισμού ακόμη και μέσα στο περιβάλλον του σχολείου.

Κατά τον Νικολάου το μοντέλο της συνεργασίας οικογένειας σχολείου έχει τις εξής πέντε διαστάσεις:

1. Οι γονείς δεν συμμετέχουν
2. Οι γονείς είναι ενεργοί στην διαχείριση και την διατήρηση συναντήσεων εκτός του χώρου του σχολείου
3. Οι γονείς βοηθούν κατά την διάρκεια των συναντήσεων
4. Οι γονείς συνεργάζονται με το προσωπικό
5. Οι γονείς λαμβάνουν μέρος στη λήψη αποφάσεων

Τα διάφορα μοντέλα συνεργασίας μπορεί να προκύπτουν από τις διαφορετικές ανάγκες των γονιών και των παιδιών από τα πιστεύω τους και τον ελεύθερό τους χρόνο.

Όσον αφορά το όφελος που μπορεί να αποκομίσει η ίδια η οικογένεια από τη συνεργασία της με το σχολείο δεν είναι απαραίτητα συνδεδεμένο με την σχολική επιτυχία.(Νικολάου,2010). Το όφελος αφορά στην καλλιέργεια της πεποίθησης των μαθητών ότι το σχολείο είναι σημαντικό για τους ίδιους και τις οικογένειές τους. Οι πρόσφυγες γονείς αποφεύγουν την εμπλοκή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία διότι αρχικά θεωρούν ότι οι ίδιοι δεν έχουν το υπόβαθρο να ελέγξουν το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς. Επιπρόσθετα το σχολείο είναι ένας χώρος άγνωστος και το εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας ένα σύστημα που δεν μπορεί να αποκωδικοποιήσουν σε σχέση με την χώρα προέλευσης τους. Τέλος συχνά η διαμονή σε κέντρα φιλοξενίας προσφύγων που συνήθως βρίσκονται σε

απομακρυσμένες περιοχές καθιστά την μετακίνησή τους κοστοβόρα και χρονοβόρα.

Στην εκπαίδευση των προσφύγων δεν είναι όλα τα μοντέλα συνεργασίας χρήσιμα καθώς δεν υπάρχει η δυνατότητα οι γονείς να είναι οργανωτές ούτε να συγκεντρώνουν πόρους για το σχολείο. Συχνά δεν μπορούν να παραβρίσκονται στο σχολείο ως βοηθοί αλλά και δεν μπορούν να συνεισφέρουν στην παροχή πληροφοριών και γνώσης.

Στην εκπαίδευση των προσφύγων το είδος της συνεργασία γονιών και εκπαιδευτικών το οποίο θα ωφελούσε δεδομένων των ειδικών συνθηκών εκπαίδευσης είναι η συνεχής επαφή των γονιών με τους εκπαιδευτικούς η οποία μπορεί να είναι γραπτή (επιστολές, ενημερωτικά φυλλάδια κλπ.) ή προφορική (συναντήσεις, συζητήσεις).

Ένα σχήμα επικοινωνίας σχολείου οικογένειας είναι αυτό κατά το οποίο υπάρχει ανταλλαγή πληροφοριών για τη συμπεριφορά στο σχολείο αλλά και στο σπίτι αλλά και στην οργάνωση εκδηλώσεων και τη συμμετοχή των γονιών σε αυτή. (Sakellariou M. Rentzou K., 2007)

Το σύστημα γονικής συμμετοχής όμως, που μπορεί να έχει την καλύτερη εφαρμογή στις Δομές Εκπαίδευσης Προσφύγων αλλά και στα σχολεία όπου λειτουργούν Τάξεις Υποδοχής όπου φοιτούν πρόσφυγες μαθητές με τα καλύτερα δυνατά εκπαιδευτικά και παιδαγωγικά αποτελέσματα είναι αυτό σύμφωνα με το οποίο η συμμετοχή της οικογένειας στην εκπαιδευτική διαδικασία των προσφύγων μαθητών ως μέσο ενίσχυσης της συνεργασίας τους περιλαμβάνει:

1. Άμεση επαφή και γνωριμία
2. Ερωτηματολόγια με ερωτήσεις για την συμπεριφορά των παιδιών στο σπίτι
3. Συναντήσεις γονέων
4. Σχολικές γιορτές.
5. Συνεργασία σε εκπαιδευτικά προγράμματα εντός και εκτός σχολείου

(Papaliakou-Dimopoulou όπως αναφ. Sakellariou M. Rentzou K., 2007)

Χαρακτηριστικό είναι ένα οικογενειακό μορφωτικό πρόγραμμα που εφαρμόστηκε στην σχολική περιοχή του Pajaro Valley στην Καλιφόρνια που αποδεικνύει πως οι αλληλεπιδραστικές σχέσεις γονέων και εκπαιδευτικών στα πλαίσια της αποδοχής των διαφορετικών ταυτοτήτων, έχουν ως αποτέλεσμα την ενδυνάμωση των γονέων των μαθητών αλλά και των ίδιων των εκπαιδευτικών. (Cumplings,2003)

Κατά την διάρκεια του προγράμματος μια ομάδα ισπανόφωνων γονέων (60-100 άτομα) συναντιόταν μια φορά τον μήνα για να συζητήσουν παιδική λογοτεχνία για

να διαβάσουν παραμύθια και ποιήματα που είχαν γράψει οι ίδιοι και τα παιδιά τους.

Ένα από τα αποτελέσματα του προγράμματος ήταν η αναγνώριση της γλώσσας, του πολιτισμού και των εμπειριών της κοινότητας, γεγονός που εδραίωσε μια αληθινή σχέση συνεργασίας με το σχολείο. Επιπλέον το πρόγραμμα απέδειξε ότι οι γονείς που διαφέρουν πολιτισμικά ενδιαφέρονται πολύ για την εκπαίδευση των παιδιών τους και σε αυτό έχουν συμβάλλει οι σκληρές συνθήκες στις οποίες μεγάλωσαν οι ίδιοι στην χώρα καταγωγής τους.

Μέσα από την εφαρμογή τέτοιου είδους προγραμμάτων γίνεται φανερό η σημασία της συνεργασίας της οικογένειας των προσφύγων μαθητών με το σχολείο ως μέσο κινητοποίησής τους ώστε να μπορέσουν να πραγματοποιήσουν τα όνειρά τους στην χώρα υποδοχής τους. Μέσα από την ουσιαστική συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία μέσα από ένα πρόγραμμα που αναγνωρίζει δίνει αξία στην γλώσσα, τον πολιτισμό και τις εμπειρίες τους μπορούν να αναγνωρίσουν την αξία της μόρφωσης, ώστε να επέλθει η αλλαγή που ζητούν στις ζωές των ίδιων και των παιδιών τους. (Cummings,2003)

Όταν η συνεργασία του σχολείου δεν έχει την μορφή των εξουσιαστικών σχέσεων μεταξύ κυρίαρχων και υποτελών ομάδων, αναγνωρίζονται οι διαφορετικές γλώσσες, οι διαφορετικοί πολιτισμοί και ενισχύεται η δημοκρατικότητα στον χώρο του σχολείου με όλα τα θετικά αποτελέσματα για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη. Ενώ οι εξουσιαστικές σχέσεις αποδυναμώνουν τους μαθητές που διαφέρουν πολιτισμικά, οι συνεργατικές σχέσεις ενδυναμώνουν τους πρόσφυγες μαθητές και την ταυτότητά τους.

Η γονική ανάμειξη δεν θα πρέπει να αποτελεί πρόκληση για το εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου. Αντίθετα οι γονείς των προσφύγων μαθητών με την εμπλοκή τους στο σχολείο θα πρέπει να παρέχουν την δική τους οπτική και της οικογένειάς τους πάνω σε θέματα που απασχολούν το σχολείο και τους μαθητές και με γνώμονα τα μέγιστα οφέλη που θα μπορέσουν να αποκομίσουν τα παιδιά τους, σε κοινωνικό, εκπαιδευτικό και προσωπικό επίπεδο.

Παρατηρείται βελτίωση της συμπεριφοράς των παιδιών, αλλά και των σχέσεων γονέων και παιδαγωγών, που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της γονικής συμμετοχής στα σχολικά προγράμματα. Αυτό είναι πολύ σημαντικό στην περίπτωση των προσφύγων μαθητών καθώς λόγω της συνύπαρξης διαφορετικών εθνικοτήτων στο ίδιο σχολείο συχνά υπάρχουν συγκρούσεις στο σχολικό χώρο. Με την συνεργασία

σχολείου οικογένειας ,μπορούν να διαλευκανθούν οι αιτίες εθνοτικές ή θρησκευτικές που κρύβονται πίσω από τις συγκρούσεις αυτές αλλά και οι ίδιοι οι γονείς μπορούν να αποτελέσουν παράδειγμα για τους μαθητές ως προς την επίλυση των διαφορών αυτών. (Sakellariou M. Rentzou K., 2007)

Μία ακόμη έρευνα που πραγματοποιήθηκε για την αξιολόγηση της εκπαίδευσης στην Ελλάδα το 2018 έδειξε πως μέσα από την συνεργασία σχολείου οικογένειας προσφύγων μαθητών , με την αξιοποίηση του Συντονιστή εκπαίδευσης προσφύγων μπορεί να έχει θετικά αποτελέσματα καθώς ευαισθητοποιούνται οι οικογένειες ως προς την σπουδαιότητα της εκπαίδευσης, ενημερώνονται για την λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος στο σχολείο και παρέχεται βοήθεια όπου είναι απαραίτητο. Επιπλέον ευαισθητοποιούνται και οι Έλληνες γονείς για να αποδεχτούν τον νέο μαθητικό πληθυσμό το σχολείο.(Σιμόπουλος, Στεργίου 2019)

Επιπλέον η συνεργασία ,με τους γονείς ξεκινά από την πρώτη μέρα όπου η γνωριμία με το χώρο , τον διευθυντή και το προσωπικό κρίνεται απαραίτητο όχι μόνο για τους μικρούς μαθητές αλλά και τους γονείς τους .(Shallow & Whittington , 2014) Τόσο το ζεστό καλωσόρισμα όσο και οι διαδικασίες εισαγωγής στο σχολείο παίζουν μεγάλο ρόλο στην ευτυχία και την ευημερία των παιδιών στο νέο χώρο. (Hek, 2006).Η εξοικείωση των γονέων προσφύγων μαθητών με τον χώρο, τους ανθρώπους και τις διαδικασίες, θα συμβάλλουν στην ευκολότερη προσαρμογή τους με απώτερο στόχο, την ευημερία των μαθητών στο σχολείο και την επίτευξη των μαθησιακών στόχων.

3.2 Η θεωρία του κοινωνικού κεφαλαίου

Ο Coleman αναγνωρίζει δύο είδη κεφαλαίου που οι γονείς παρέχουν στα παιδιά τους για να βοηθήσουν στην ανάπτυξή τους .Το πρώτο είδος είναι το οικονομικό κεφάλαιο όπως φαγητό, σπίτι , αγαθά και υπηρεσίες όπως η εκπαίδευση και το κοινωνικό κεφάλαιο. Έπειτα κατηγοριοποίησε το κοινωνικό κεφάλαιο σε οικογενειακό και αυτό της κοινότητας.

Το κοινωνικό κεφάλαιο της οικογένειας μπορεί να οριστεί ο χρόνος που αφιερώνεται και η προσπάθεια που καταβάλλεται από τους γονείς και τα άλλα μέλη της οικογένειας ώστε να αναπτυχθούν τα παιδιά τους κοινωνικά και γνωστικά και να εξασφαλίσουν την σχολική ετοιμότητα . Το κοινωνικό κεφάλαιο

της κοινότητας αναφέρεται στις σχέσεις που παρέχουν οι γονείς στα παιδιά τους με τον κόσμο γενικά.

Ο Bourdieu ορίζει την ιδέα του κοινωνικού κεφαλαίου ως την συσσώρευση των πραγματικών οι ενδεχόμενων μελλοντικών πόρων οι οποίοι συνδέονται με την κατοχή ενός ανθεκτικού δικτύου περισσότερων ή λιγότερων θεσμικών σχέσεων κοινής αποδοχής ή αναγνώρισης.(Bourdieu , 1986).

Ο Bourdieu αναφέρεται στο κοινωνικό κεφάλαιο ως έναν πόρο αποτελούμενο από κοινωνικές υποχρεώσεις οι οποίες μπορούν να μετατραπούν σε συγκεκριμένες συνθήκες σε οικονομικό κεφάλαιο.

Αν και δεν υπάρχει ομοφωνία σε ένα συγκεκριμένο ορισμό ο Coleman ορίζει το κοινωνικό κεφάλαιο μέσα από τη λειτουργία του δηλώνοντας ότι δεν είναι μια μοναδική οντότητα αλλά ένας αριθμός οντοτήτων που έχουν δύο κοινά χαρακτηριστικά.. Αυτές οι οντότητες αποτελούνται από μια οπτική κοινωνικής δομής και εξυπηρετούν συγκεκριμένες πράξεις των ατόμων που βρίσκονται μέσα στη δομή. Αυτός ο ορισμός του κοινωνικού κεφαλαίου ορίστηκε αργότερα και από τον Putnam (2000) για να συμπεριλάβει και τις ιδέες της αμοιβαιότητας και της εμπιστοσύνης στα κοινωνικά δίκτυα των ατόμων.

Σε αυτό το πλαίσιο οι γονείς λειτουργούν ως συνήγοροι των παιδιών τους τόσο στο σχολείο αλλά και σε άλλες περιστάσεις. Μοιράζονται τις δικές τους γνώσεις και τις κοινωνικές τους διασυνδέσεις με τα παιδιά τους και τα βοηθούν με αυτό τον τρόπο στην διαδικασία της ενηλικίωσης. Τα μέλη της οικογένειας συχνά κάνουν υπερπροσπάθειες ώστε να εξασφαλίσουν την ευημερία της οικογένειας σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής συμπεριλαμβανομένων και των εκπαιδευτικών συστημάτων.(Fazily,2012)

Οι γονείς πρόσφυγες με τον περιορισμό της γλώσσας αλλά και των αντιλήψεων της κοινωνίας μπορεί να δυσκολεύονται με την επικοινωνία με άλλους γονείς και έτσι να δυσκολεύονται στον χειρισμό του συστήματος.

Παρόλο που κάποιοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι το κοινωνικό κεφάλαιο μπορεί να ωφελήσει τις μειονοτικές μονάδες γενικά η έρευνα δεν έχει επεκταθεί σε αυτόν τον τομέα.

Όσον αφορά την εκπαίδευση, η γνώση είναι ο πιο σημαντικός πόρος που μπορεί να αποκτηθεί ως ατομικό κοινωνικό κεφάλαιο. Η εισαγωγή στο πανεπιστήμιο για παράδειγμα προϋποθέτει , εξοικείωση με την διαδικασία εισαγωγής σε αυτό, γεγονός

που μπορεί να αποβεί εξαιρετικά δύσκολο και μάλλον αδύνατον για μειονοτικές ομάδες όπως οι πρόσφυγες.

Είναι φανερό λοιπόν πόσο σημαντικό είναι το σχολείο σε συνεργασία με τους γονείς να υποστηρίζουν τους πρόσφυγες μαθητές ενθαρρύνονται τους να αναπτύξουν τις δυνατότητές τους στο έπακρον και σε όλους τους τομείς.(Fazily,2012)

Η γονική εμπλοκή μέσα από σχολικά προγράμματα και την από κοινού διοίκηση του σχολείου από γονείς και εκπαιδευτικούς ασκούν διαρκεί επίδραση στην ικανότητα του μαθητή να επιτύχει τους ακαδημαϊκούς του στόχους.(Bronfenbrenner όπως αναφ.Fazily.)

Η επικοινωνία συνεισφέρει στην παραγωγή κοινωνικού κεφαλαίου , γεγονός που ενδυναμώνει τους πρόσφυγες μαθητές και συμβάλλει στην ανάπτυξη κοινωνικών δικτύων και σχέσεων . Είναι σημαντικό για τους πρόσφυγες γονείς και τις οικογένειές τους που νιώθουν απομόνωση και μοναξιά να αισθανθούν όχι μόνο αποδεκτοί από ένα δομημένο κοινωνικό σύνολο όπως αυτό του σχολείου αλλά και ενεργά μέλη του αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες και συμμετέχοντας σε αυτό.

Όταν οι γονείς παρακολουθούν στενά την πρόοδο των παιδιών τους στο σχολείο αναπτύσσουν δίκτυα που ενδυναμώνουν το κοινωνικό κεφάλαιο. Μέσω της συνεργασίας σχολείου οικογένειας , οι πρόσφυγες μαθητές και οι γονείς τους υποστηρίζονται ηθικά , κοινωνικά και μορφωτικά .

Το κοινωνικό κεφάλαιο δημιουργεί τις συνθήκες εκείνες που κρίνονται κατάλληλες για παραγωγική και συνεργατική δραστηριότητα.(Putnam,1994) Αποτελείται από τα δίκτυα , τις νόρμες και την κοινωνική εμπιστοσύνη που διευκολύνουν την συνεργασία για το κοινό όφελος.

Κεφάλαιο 4. Ερευνητικό Μέρος

4.1 Σκοπός και σημασία της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνηθεί οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών που εμπλέκονται στην εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών στο ελληνικό σχολείο σε σχέση με τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η συνεργασία του σχολείου και της οικογένειας των προσφύγων μαθητών , με σκοπό την μεγιστοποίηση των θετικών επιδράσεων στην εκπαιδευτική διαδικασία αλλά και στην ένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο. Συγκεκριμένα, όταν μιλάμε για ποιότητα στις αλληλεπιδράσεις γονέων-εκπαιδευτικών, εννοούμε το μέγεθος της επίτευξης των στόχων της συνεργασίας τους.

Σε δεύτερο επίπεδο, η έρευνα βασίζεται στην ξενόγλωσση και τη σχετική ελληνική βιβλιογραφία για τον προσδιορισμό των παραγόντων εκείνων, τόσο εντός του οικογενειακού όσο και του εκπαιδευτικού πλαισίου, που μπορεί να συνδέονται με τη γονική εμπλοκή και να την επηρεάζουν και για τη διερεύνηση πιθανής συνεπίδρασης στοιχείων της οικογένειας και του σχολείου για την ενίσχυση ή την παρεμπόδιση της γονικής εμπλοκής.

Κύριος σκοπός της έρευνας, λοιπόν, είναι η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με την εμπλοκή των γονέων προσφύγων μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία των παιδιών τους. Πιο συγκεκριμένα η παρούσα έρευνα προσπαθεί να διαλευκάνει τις απόψεις των εκπαιδευτικών για την σημασία της συνεργασίας σχολείου –οικογένειας προσφύγων μαθητών ως προς την ένταξή τους στο σχολείο και την κοινωνία γενικότερα. Επίσης ερευνώνται οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για τον ρόλο που διαδραματίζει η γονική εμπλοκή στην σχολική επίδοση, στην αντιμετώπιση προβλημάτων καθώς και στ προβλήματα που πιθανώς εμποδίζουν την συνεργασία . Τέλος εξετάζονται οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τον βαθμό στον οποίο η γονική εμπλοκή στην εκπαιδευτική διαδικασία μπορεί να συνδράμει στην διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας τον βαθμό στον οποίο η συνεργασία σχολείου οικογένειας προσφύγων μαθητών μπορεί να ενισχύσει το κοινωνικό τους κεφάλαιο.

4.2 Μεθοδολογία της Έρευνας

Ήδη έχουν αναφερθεί στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, τα σημαντικότερα θεωρητικά μοντέλα που σκιαγραφούν, το θέμα των σχέσεων σχολείου-οικογένειας και της γονικής εμπλοκής. Για τη συλλογή των δεδομένων επιλέχθηκε η χρήση ερωτηματολογίων, ενώ για την επεξεργασία των δεδομένων που προέκυψαν εφαρμόστηκαν τεχνικές ανάλυσης της ποσοτικής προσέγγισης.

Συγκεκριμένα, η ποσοτική έρευνα (με ερωτηματολόγια) είναι πολύ διαδεδομένη μορφή εμπειρικής έρευνας με σαφή πλεονεκτήματα (Cohen & Manion, 1997).

Η ποσοτική έρευνα επιτρέπει την διεξαγωγή μιας έρευνας σε ευρεία κάλυψη , επιφέροντας σε μεγάλο βαθμό απαντήσεις βασισμένες στην ειλικρίνεια, λόγω της ανωνυμίας που εγγυάται αυτού του είδους το ερευνητικό εργαλείο. Επιπρόσθετα , αποτελεί χαμηλού κόστους έρευνα και μη χρονοβόρα διαδικασία τόσο από την πλευρά του ερευνητή όσο και από την πλευρά των συμμετεχόντων.

Χαρακτηρίζεται από ευελιξία, καθώς μπορεί να ποικίλλει ως προς το επίπεδο πολυπλοκότητάς της, κυμαινόμενη από απλές μετρήσεις συχνότητας έως αναλύσεις σχέσεων (Cohen & Manion, 1997)

Με την χρήση του ερωτηματολογίου ως εξασφαλίζεται η αντικειμενικότητα στην διαχείριση των ευρημάτων καθώς η ανάλυση των δεδομένων διεξάγεται με λογισμικό στατιστικής ανάλυσης.

Ως εκ τούτου, κρίνεται κατάλληλη ερευνητική μέθοδος για τη μελέτη των αντιλήψεων και των στάσεων των ατόμων. Το ερωτηματολόγιο, λοιπόν, κρίθηκε ως κατάλληλη τεχνική για τη διερεύνηση και την καταγραφή των απόψεων των εκπαιδευτικών στην παρούσα εργασία, καθώς είναι αποδεδειγμένα ένα «διαδεδομένο και εύχρηστο εργαλείο συλλογής δεδομένων . (Φίλιας ,2004)

Μέριμνα για θέματα δεοντολογίας

Αρκετά από τα θέματα δεοντολογίας που αντιμετωπίζονται γενικά στην εκπαιδευτική έρευνα είναι σύνθετα κι ευαίσθητα και πολλές φορές βάζουν τους/τις ερευνητές/τριες σε ηθικά δυσχερή θέση (Cohen, Manion & Morrison, 2007). Στη παρούσα έρευνα, ωστόσο, δεν υπήρξαν τέτοιου είδους δυσκολίες, αφού εξαρχής είχε ληφθεί πρόνοια, στο πλαίσιο του σχεδιασμού της ερευνητικής προσπάθειας, για την προστασία της ανωνυμίας των συμμετεχόντων/ουσών και της σχετικής διαβεβαίωσής τους για αυτό, ενώ τα θέματα που θίγονται μέσω του ερωτηματολογίου έγινε προσπάθεια να είναι σαφή και διακριτικά.

Η έρευνα εξάλλου, επιλέχθηκε να έχει ως πληθυσμό-στόχο εκπαιδευτικούς, δηλαδή άτομα ενήλικα και αυτεξούσια,. Επιπλέον, κάθε ερωτηματολόγιο συνοδεύτηκε από

μία επιστολή (Βλ. Παράρτημα 1), που απευθύνεται στον/στην εκπαιδευτικό που πρόκειται να το συμπληρώσει ενημερώνοντας για το θέμα και το σκοπό της έρευνας, το φορέα υλοποίησής της, το βαθμό δυσκολίας συμπλήρωσής του και διαβεβαιώνοντας για την εμπιστευτικότητα των δεδομένων του/της διασφαλίζοντας πλήρως την ανωνυμία.

4.3 Ερευνητικά Ερωτήματα

Ειδικότερα, τα ερωτήματά της επικεντρώνονται στους εξής άξονες:

1. Τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για την συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών.
2. Τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για την σημασία της συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών.
3. Τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για την συνεργασία σχολείου οικογένειας προσφύγων μαθητών ως παράγοντα διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας .
4. Τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για τους παράγοντες που επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών.
5. Τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για τον βαθμό στον οποίο το μορφωτικό επίπεδο των γονέων προσφύγων μαθητών επηρεάζει την συνεργασία μαζί τους .
6. Τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για τον βαθμό στον οποίο η συνεργασία των εκπαιδευτικών με τους γονείς προσφύγων μαθητών μπορεί να ενισχύσει το κοινωνικό κεφάλαιο των μαθητών και των οικογενειών τους.

Κεφάλαιο 5. Αποτελέσματα

5.1 Ανάλυση αξιοπιστίας

Το alpha Cronbach του ερωτηματολογίου μας είναι $0,875 > 0,07$, άρα η έρευνά μας θεωρείται αξιόπιστη και μπορούμε να προχωρήσουμε στην ανάλυση.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,875	35

5.2 Περιγραφική ανάλυση

Στην παρούσα έρευνα συμμετείχαν 100 εκπαιδευτικοί, εκ των οποίων οι 89 ήταν γυναίκες και οι 11 άνδρες.

1. Φύλο

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ανδρας	11	11,0	11,0	11,0
	Γυναίκα	89	89,0	89,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Ηλικιακά, το 34% ήταν μεταξύ 30 και 39 ετών, το 26% 40-49 ετών, το 25% 50 ετών και άνω και το 15% έως 29 ετών.

2. Ηλικία

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	30-39	34	34,0	34,0	34,0
	40-49	26	26,0	26,0	60,0
	50 και άνω	25	25,0	25,0	85,0
	έως 29	15	15,0	15,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Η εκπαιδευτική προϋπηρεσία του 49% κυμάνθηκε μεταξύ 10-19 ετών, του 29% κάτω από 9 έτη, του 14% μεταξύ 20-29 ετών, και του 8% μεταξύ 30 και 39 ετών.

3. Έτη εκπαιδευτικής προϋπηρεσίας

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0-9	29	29,0	29,0	29,0
	10-19	49	49,0	49,0	78,0
	20-29	14	14,0	14,0	92,0
	30-39	8	8,0	8,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Το 64% είπαν πως είναι μόνιμοι εκπαιδευτικοί και το 33% αναπληρωτές, ενώ το 3% δεν απάντησε σε αυτή την ερώτηση.

4. Σχέση εργασίας

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid		3	3,0	3,0	3,0
	Αναπληρωτής	33	33,0	33,0	36,0
	Μόνιμος	64	64,0	64,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Σχετικά με το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων, το 45% ήταν κάτοχοι μεταπτυχιακού, το 44% απόφοιτοι ΑΕΙ, το 5% έχουν και δεύτερο πτυχίο, ενώ ένα ίδιο ποσοστό ήταν κάτοχοι διδακτορικού και το 1% απόφοιτοι διδασκαλείου.

5. Σπουδές

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΑΕΙ	44	44,0	44,0	44,0
	Δεύτερο πτυχίο	5	5,0	5,0	49,0
	Διδακτορικό	5	5,0	5,0	54,0
	Διδασκαλείο	1	1,0	1,0	55,0
	Μεταπτυχιακό	45	45,0	45,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Το 66% δουλεύουν σε αστική περιοχή, το 23% σε ημιαστική και το 11% σε αγροτική.

6. Περιοχή σχολείου

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αγροτική	11	11,0	11,0	11,0
	Αστική	66	66,0	66,0	77,0
	Ημιαστική	23	23,0	23,0	100,0
	Total	100	100,0	100,0	

Αναφορικά με τις απόψεις σχετικά με τη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών, το 91% συμφωνούν πως η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών είναι σημαντική για την επίτευξη των στόχων του σχολείου, το 78% πως η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά τους εκπαιδευτικούς να διδάξουν αποτελεσματικά τους πρόσφυγες μαθητές, το 91% πως η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών είναι σημαντική για τη σχολική ένταξη των προσφύγων μαθητών και το 88% πως η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στην ανάπτυξη των σχέσεων προσφύγων γονέων- εκπαιδευτικών.

B. Τι πιστεύετε για τη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών είναι σημαντική για την επίτευξη των στόχων του σχολείου.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	2,0	2,0	2,0
Διαφωνώ	3	3,0	3,0	5,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	4	4,0	4,0	9,0
Συμφωνώ	35	35,0	35,0	44,0
Συμφωνώ απόλυτα	56	56,0	56,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

B. Τι πιστεύετε για τη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά τους εκπαιδευτικούς να διδάξουν αποτελεσματικά τους πρόσφυγες μαθητές.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	2,0	2,0	2,0
Διαφωνώ	7	7,0	7,0	9,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	13	13,0	13,0	22,0
Συμφωνώ	41	41,0	41,0	63,0
Συμφωνώ απόλυτα	37	37,0	37,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

B. Τι πιστεύετε για τη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών είναι σημαντική για τη σχολική ένταξη των προσφύγων μαθητών.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1,0	1,0	1,0
Διαφωνώ	4	4,0	4,0	5,0
Διαφωνώ απόλυτα	1	1,0	1,0	6,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	3	3,0	3,0	9,0
Συμφωνώ	38	38,0	38,0	47,0
Συμφωνώ απόλυτα	53	53,0	53,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

B. Τι πιστεύετε για τη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στην ανάπτυξη των σχέσεων προσφύγων γονέων-εκπαιδευτικών]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	3,0	3,0	3,0
Διαφωνώ	2	2,0	2,0	5,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	7	7,0	7,0	12,0

Συμφωνώ	40	40,0	40,0	52,0
Συμφωνώ απόλυτα	48	48,0	48,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Ακόμα, σχετικά με τη σημασία της συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών, το τη σημασία της συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών, το 90% πως η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στην άμεση αντιμετώπιση των προβλημάτων συμπεριφοράς του μαθητή από την οικογένεια, το 89% πως η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στην άμεση αντιμετώπιση των προβλημάτων συμπεριφοράς του μαθητή από τον εκπαιδευτικό, το 81% πως η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών προωθεί τη μελέτη του μαθητή στο σπίτι, το 87% πως η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στην κατανόηση των εκπαιδευτικών αναγκών του μαθητή από τους γονείς και το 90% πως η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στη διαμόρφωση θετικής στάσης των προσφύγων γονέων για το σχολείο.

Γ. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η σημασία της συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βελτιώνει τη σχολική επίδοση του μαθητή.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	2,0	2,0	2,0
Διαφωνώ	4	4,0	4,0	6,0
Διαφωνώ απόλυτα	1	1,0	1,0	7,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	16	16,0	16,0	23,0
Συμφωνώ	56	56,0	56,0	79,0
Συμφωνώ απόλυτα	21	21,0	21,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Γ. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η σημασία της συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στην άμεση αντιμετώπιση των προβλημάτων συμπεριφοράς του μαθητή από την οικογένεια.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1,0	1,0	1,0
Διαφωνώ	2	2,0	2,0	3,0
Διαφωνώ απόλυτα	1	1,0	1,0	4,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	6	6,0	6,0	10,0
Συμφωνώ	45	45,0	45,0	55,0
Συμφωνώ απόλυτα	45	45,0	45,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Γ. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η σημασία της συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στην άμεση αντιμετώπιση των προβλημάτων συμπεριφοράς του μαθητή από τον εκπαιδευτικό.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	2,0	2,0	2,0
Διαφωνώ	2	2,0	2,0	4,0
Διαφωνώ απόλυτα	1	1,0	1,0	5,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	6	6,0	6,0	11,0
Συμφωνώ	51	51,0	51,0	62,0
Συμφωνώ απόλυτα	38	38,0	38,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Γ. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η σημασία της συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών προωθεί τη μελέτη του μαθητή στο σπίτι.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	2,0	2,0	2,0
Διαφωνώ	5	5,0	5,0	7,0

Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	12	12,0	12,0	19,0
Συμφωνώ	57	57,0	57,0	76,0
Συμφωνώ απόλυτα	24	24,0	24,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Γ. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η σημασία της συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στην κατανόηση των εκπαιδευτικών αναγκών του μαθητή από τους γονείς.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1,0	1,0	1,0
Διαφωνώ	3	3,0	3,0	4,0
Διαφωνώ απόλυτα	1	1,0	1,0	5,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	8	8,0	8,0	13,0
Συμφωνώ	58	58,0	58,0	71,0
Συμφωνώ απόλυτα	29	29,0	29,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Γ. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η σημασία της συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στη διαμόρφωση θετικής στάσης των προσφύγων γονέων για το σχολείο.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	2,0	2,0	2,0
Διαφωνώ	4	4,0	4,0	6,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	4	4,0	4,0	10,0
Συμφωνώ	52	52,0	52,0	62,0
Συμφωνώ απόλυτα	38	38,0	38,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Αναφορικά με τους παράγοντες που επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών, το 30% είναι της άποψης πως επιδρά η πιθανή χαμηλή επίδοση του αλλοδαπού μαθητή, το 40% πως επιδρά η

έλλειψη του απαιτούμενου χρόνου των εκπαιδευτικών, το 80% πως επιδρά η δυσκολία στην επικοινωνία των προσφύγων γονέων με τους εκπαιδευτικούς, το 85% πως επιδρά η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και το 31% πως επιδρά ο φόβος των εκπαιδευτικών ότι οι γονείς θα ασκήσουν κριτική στο εκπαιδευτικό τους έργο.

Ακόμα, στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών επιδρά σύμφωνα με το 49% η απουσία οδηγιών στο επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα για τη συνεργασία εκπαιδευτικών-γονέων προσφύγων, σύμφωνα με το 49% η απουσία οδηγιών στο επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα για τη συνεργασία εκπαιδευτικών-γονέων προσφύγων για την εκπαίδευση των παιδιών τους, σύμφωνα με το 68%η διαφορετική κουλτούρα των προσφύγων γονέων, σύμφωνα με το 77% οι πιθανές δυσκολίες στη χρήση της ελληνικής γλώσσας από τους πρόσφυγες γονείς και η πιθανή έλλειψη γνώσεων από τους πρόσφυγες γονείς για τη λειτουργία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, σύμφωνα με το 56% οι εμπειρίες των προσφύγων γονέων για το σχολείο από τα μαθητικά τους χρόνια, σύμφωνα με το 27% ο φόβος των προσφύγων γονέων ότι ο εκπαιδευτικός θα τους κατηγορήσει για την πιθανή χαμηλή επίδοση του παιδιού τους και σύμφωνα με το 46% ο φόβος των προσφύγων γονέων ότι ο εκπαιδευτικός θα τους κατηγορήσει για τα προβλήματα συμπεριφοράς του παιδιού τους.

Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η πιθανή χαμηλή επίδοση του αλλοδαπού μαθητή επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	2,0	2,0	2,0
Διαφωνώ	32	32,0	32,0	34,0
Διαφωνώ απόλυτα	2	2,0	2,0	36,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	34	34,0	34,0	70,0
Συμφωνώ	28	28,0	28,0	98,0
Συμφωνώ απόλυτα	2	2,0	2,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η έλλειψη του απαιτούμενου χρόνου των εκπαιδευτικών επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	4,0	4,0	4,0
Διαφωνώ	19	19,0	19,0	23,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	37	37,0	37,0	60,0
Συμφωνώ	34	34,0	34,0	94,0
Συμφωνώ απόλυτα	6	6,0	6,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η δυσκολία στην επικοινωνία των προσφύγων γονέων με τους εκπαιδευτικούς επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα τους]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	2,0	2,0	2,0
Διαφωνώ	7	7,0	7,0	9,0
Διαφωνώ απόλυτα	1	1,0	1,0	10,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	10	10,0	10,0	20,0
Συμφωνώ	60	60,0	60,0	80,0
Συμφωνώ απόλυτα	20	20,0	20,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	4,0	4,0	4,0
Διαφωνώ	3	3,0	3,0	7,0
Διαφωνώ απόλυτα	8	8,0	8,0	15,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	56	56,0	56,0	71,0
Συμφωνώ				

Συμφωνώ απόλυτα	29	29,0	29,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Ο φόβος των εκπαιδευτικών ότι οι γονείς θα ασκήσουν κριτική στο εκπαιδευτικό τους έργο επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	2,0	2,0	2,0
Διαφωνώ	33	33,0	33,0	35,0
Διαφωνώ απόλυτα	5	5,0	5,0	40,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	29	29,0	29,0	69,0
Συμφωνώ	29	29,0	29,0	98,0
Συμφωνώ απόλυτα	2	2,0	2,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η απουσία οδηγιών στο επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα για τη συνεργασία εκπαιδευτικών- γονέων προσφύγων επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1,0	1,0	1,0
Διαφωνώ	15	15,0	15,0	16,0
Διαφωνώ απόλυτα	4	4,0	4,0	20,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	31	31,0	31,0	51,0
Συμφωνώ	41	41,0	41,0	92,0
Συμφωνώ απόλυτα	8	8,0	8,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η πιθανή έλλειψη ενδιαφέροντος των προσφύγων γονέων για την εκπαίδευση των παιδιών τους επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	3,0	3,0	3,0
Διαφωνώ	9	9,0	9,0	12,0
Διαφωνώ απόλυτα	2	2,0	2,0	14,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	13	13,0	13,0	27,0
Συμφωνώ	53	53,0	53,0	80,0
Συμφωνώ απόλυτα	20	20,0	20,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η διαφορετική κουλτούρα των προσφύγων γονέων επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	2,0	2,0	2,0
Διαφωνώ	15	15,0	15,0	17,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	15	15,0	15,0	32,0
Συμφωνώ	54	54,0	54,0	86,0
Συμφωνώ απόλυτα	14	14,0	14,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Οι πιθανές δυσκολίες στη χρήση της ελληνικής γλώσσας από τους πρόσφυγες γονείς επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	2,0	2,0	2,0
Διαφωνώ	9	9,0	9,0	11,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	12	12,0	12,0	23,0

Συμφωνώ	49	49,0	49,0	72,0
Συμφωνώ απόλυτα	28	28,0	28,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η πιθανή έλλειψη γνώσεων από τους πρόσφυγες γονείς για τη λειτουργία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	2,0	2,0	2,0
Διαφωνώ	8	8,0	8,0	10,0
Διαφωνώ απόλυτα	3	3,0	3,0	13,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	10	10,0	10,0	23,0
Συμφωνώ	51	51,0	51,0	74,0
Συμφωνώ απόλυτα	26	26,0	26,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Οι εμπειρίες των προσφύγων γονέων για το σχολείο από τα μαθητικά τους χρόνια επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	2,0	2,0	2,0
Διαφωνώ	13	13,0	13,0	15,0
Διαφωνώ απόλυτα	2	2,0	2,0	17,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	27	27,0	27,0	44,0
Συμφωνώ	45	45,0	45,0	89,0
Συμφωνώ απόλυτα	11	11,0	11,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Ο φόβος των προσφύγων γονέων ότι ο εκπαιδευτικός θα τους κατηγορήσει για την πιθανή χαμηλή επίδοση του παιδιού τους επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	2,0	2,0	2,0
Διαφωνώ	25	25,0	25,0	27,0
Διαφωνώ απόλυτα	5	5,0	5,0	32,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	41	41,0	41,0	73,0
Συμφωνώ	25	25,0	25,0	98,0
Συμφωνώ απόλυτα	2	2,0	2,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Ο φόβος των προσφύγων γονέων ότι ο εκπαιδευτικός θα τους κατηγορήσει για τα προβλήματα συμπεριφοράς του παιδιού τους επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	9	9,0	9,0	9,0
Διαφωνώ	23	23,0	23,0	32,0
Διαφωνώ απόλυτα	3	3,0	3,0	35,0
Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	19	19,0	19,0	54,0
Συμφωνώ	45	45,0	45,0	99,0
Συμφωνώ απόλυτα	1	1,0	1,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Όσον αφορά το βαθμό στον οποίο πιστεύουν ότι η συνεργασία ανάμεσα στους δασκάλους και στους γονείς των προσφύγων μαθητών αποτελεί παράγοντα διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας, το 88% είπαν πως αυτό το κάνει σε σημαντικό βαθμό καθώς βοηθά στην ένταξη του πρόσφυγα μαθητή στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, το 78% διότι βοηθά στη διοργάνωση μαθητικών εκδηλώσεων διαπολιτισμικού χαρακτήρα, το 67% καθώς βοηθά στη διατύπωση των ειδικών

εκπαιδευτικών στόχων που θέτει ο εκπαιδευτικός για τους πρόσφυγες μαθητές, το 79% διότι συμβάλλει στην αποφυγή της σχολικής διαρροής και το 90% καθώς συμβάλλει στην τακτική φοίτηση των προσφυγοπαίδων.

Ε. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία ανάμεσα στους δασκάλους και στους γονείς των προσφύγων μαθητών αποτελεί παράγοντα διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας με τις ακόλουθες ενέργειες; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στην ένταξη του πρόσφυγα μαθητή στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	2,0	2,0	2,0
Λίγο	7	7,0	7,0	9,0
Πάρα πολύ	30	30,0	30,0	39,0
Πολύ	58	58,0	58,0	97,0
Σχεδόν καθόλου	3	3,0	3,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Ε. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία ανάμεσα στους δασκάλους και στους γονείς των προσφύγων μαθητών αποτελεί παράγοντα διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας με τις ακόλουθες ενέργειες; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στη διοργάνωση μαθητικών εκδηλώσεων διαπολιτισμικού χαρακτήρα.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1,0	1,0	1,0
Καθόλου	1	1,0	1,0	2,0
Λίγο	17	17,0	17,0	19,0
Πάρα πολύ	28	28,0	28,0	47,0
Πολύ	49	49,0	49,0	96,0
Σχεδόν καθόλου	4	4,0	4,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Ε. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία ανάμεσα στους δασκάλους και στους γονείς των προσφύγων μαθητών αποτελεί παράγοντα διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας με τις ακόλουθες ενέργειες; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στη διατύπωση των ειδικών εκπαιδευτικών στόχων που θέτει ο εκπαιδευτικός για τους πρόσφυγες μαθητές]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	3,0	3,0	3,0
Καθόλου	1	1,0	1,0	4,0
Λίγο	19	19,0	19,0	23,0
Πάρα πολύ	17	17,0	17,0	40,0
Πολύ	50	50,0	50,0	90,0
Σχεδόν καθόλου	10	10,0	10,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Ε. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία ανάμεσα στους δασκάλους και στους γονείς των προσφύγων μαθητών αποτελεί παράγοντα διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας με τις ακόλουθες ενέργειες; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στην αποφυγή της σχολικής διαρροής.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	2,0	2,0	2,0
Λίγο	13	13,0	13,0	15,0
Πάρα πολύ	21	21,0	21,0	36,0
Πολύ	58	58,0	58,0	94,0
Σχεδόν καθόλου	6	6,0	6,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Ε. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία ανάμεσα στους δασκάλους και στους γονείς των προσφύγων μαθητών αποτελεί παράγοντα διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας με τις ακόλουθες ενέργειες; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στην τακτική φοίτηση των προσφυγοπαίδων.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	3,0	3,0	3,0
Καθόλου	2	2,0	2,0	5,0
Λίγο	3	3,0	3,0	8,0
Πάρα πολύ	32	32,0	32,0	40,0
Πολύ	58	58,0	58,0	98,0
Σχεδόν καθόλου	2	2,0	2,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Σχετικά με το βαθμό στον οποίο θεωρούν ότι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων προσφύγων μαθητών επηρεάζει την συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς, το 55% είπαν πως επηρεάζει πολύ και το 24% πάρα πολύ.

ΣΤ. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων προσφύγων μαθητών επηρεάζει την συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2	2,0	2,0	2,0
Καθόλου	2	2,0	2,0	4,0
Λίγο	16	16,0	16,0	20,0
Πάρα πολύ	24	24,0	24,0	44,0
Πολύ	55	55,0	55,0	99,0
Σχεδόν καθόλου	1	1,0	1,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Τέλος, αναφορικά με το βαθμό στον οποίο πιστεύουν ότι η συνεργασία των εκπαιδευτικών με τους γονείς προσφύγων μαθητών μπορεί να ενισχύσει το κοινωνικό κεφάλαιο των μαθητών και των οικογενειών τους, το 84% είπαν πως συμβάλλει στην αποσαφήνιση των προσδοκιών που έχουν οι γονείς από τα παιδιά τους σε σχέση με το σχολείο, το 80% πως συμβάλλει στην αποσαφήνιση των προσδοκιών που έχουν οι γονείς από το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς, το 83% πως συμβάλλει στον καθορισμό των υποχρεώσεων των γονέων απέναντι στα παιδιά τους σε σχέση με το σχολείο, το 79% πως συμβάλλει στον καθορισμό των υποχρεώσεων των γονέων απέναντι στους εκπαιδευτικούς και το σχολείο και το 73% πως συμβάλλει στην

ανάπτυξη κοινωνικών δικτύων των οικογενειών των προσφύγων μαθητών με το σχολείο και τους άλλους γονείς.

Z. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία των εκπαιδευτικών με τους γονείς προσφύγων μαθητών μπορεί να ενισχύσει το κοινωνικό κεφάλαιο των μαθητών και των οικογενειών τους? [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στην αποσαφήνιση των προσδοκιών που έχουν οι γονείς από τα παιδιά τους σε σχέση με το σχολείο]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1,0	1,0	1,0
Καθόλου	2	2,0	2,0	3,0
Λίγο	10	10,0	10,0	13,0
Πάρα πολύ	17	17,0	17,0	30,0
Πολύ	67	67,0	67,0	97,0
Σχεδόν καθόλου	3	3,0	3,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Z. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία των εκπαιδευτικών με τους γονείς προσφύγων μαθητών μπορεί να ενισχύσει το κοινωνικό κεφάλαιο των μαθητών και των οικογενειών τους? [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στην αποσαφήνιση των προσδοκιών που έχουν οι γονείς από το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1,0	1,0	1,0
Καθόλου	4	4,0	4,0	5,0
Λίγο	12	12,0	12,0	17,0
Πάρα πολύ	19	19,0	19,0	36,0
Πολύ	61	61,0	61,0	97,0
Σχεδόν καθόλου	3	3,0	3,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Z. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία των εκπαιδευτικών με τους γονείς προσφύγων μαθητών μπορεί να ενισχύσει το κοινωνικό κεφάλαιο των μαθητών και των οικογενειών τους? [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στον καθορισμό των υποχρεώσεων των γονέων απέναντι στα παιδιά τους σε σχέση με το σχολείο]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1,0	1,0	1,0
Καθόλου	3	3,0	3,0	4,0
Λίγο	7	7,0	7,0	11,0
Πάρα πολύ	24	24,0	24,0	35,0
Πολύ	59	59,0	59,0	94,0
Σχεδόν καθόλου	6	6,0	6,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Z. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία των εκπαιδευτικών με τους γονείς προσφύγων μαθητών μπορεί να ενισχύσει το κοινωνικό κεφάλαιο των μαθητών και των οικογενειών τους? [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στον καθορισμό των υποχρεώσεων των γονέων απέναντι στον καθορισμό των υποχρεώσεων των γονέων απέναντι στους εκπαιδευτικούς και το σχολείο]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3	3,0	3,0	3,0
Καθόλου	4	4,0	4,0	7,0
Λίγο	9	9,0	9,0	16,0
Πάρα πολύ	19	19,0	19,0	35,0
Πολύ	60	60,0	60,0	95,0
Σχεδόν καθόλου	5	5,0	5,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

Z. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία των εκπαιδευτικών με τους γονείς προσφύγων μαθητών μπορεί να ενισχύσει το κοινωνικό κεφάλαιο των μαθητών και των οικογενειών τους? [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στην ανάπτυξη κοινωνικών δικτύων των οικογενειών των προσφύγων μαθητών με το σχολείο και τους άλλους γονείς.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1,0	1,0	1,0
Καθόλου	1	1,0	1,0	2,0
Λίγο	18	18,0	18,0	20,0
Πάρα πολύ	17	17,0	17,0	37,0
Πολύ	56	56,0	56,0	93,0
Σχεδόν καθόλου	7	7,0	7,0	100,0
Total	100	100,0	100,0	

5.3 Επαγωγική ανάλυση

Στη συνέχεια βλέπουμε τα αποτελέσματα του ελέγχου συσχετίσεων των δημογραφικών με τις απόψεις των συμμετεχόντων. Ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις που η συσχέτιση είναι στατιστικά σημαντική.

Συγκεκριμένα, μεταξύ των δημογραφικών και των απόψεων για τη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών δεν υπάρχει καμία στατιστικά σημαντική συσχέτιση, αφού $\text{sig} > 0.05$ για κάθε ερώτηση.

Correlations

	1. Φύλο	2. Ηλικία	3. Έτη εκπαιδευτικής προϋπηρεσίας
B. Τι πιστεύετε για τη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών είναι σημαντική για την επίτευξη των στόχων του σχολείου.]	Pearson Correlation ,046 Sig. (2-tailed) ,655 N 98	,001 ,990 98	,043 ,672 98
B. Τι πιστεύετε για τη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά τους εκπαιδευτικούς να διδάξουν αποτελεσματικά τους πρόσφυγες μαθητές.]	Pearson Correlation ,054 Sig. (2-tailed) ,596 N 98	-,080** ,435 98	,000** 1,000 98
B. Τι πιστεύετε για τη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών είναι σημαντική	Pearson Correlation ,056** Sig. (2-tailed) ,584	,021 ,833	,013** ,898

για τη σχολική ένταξη των προσφύγων μαθητών.]	N	99	99**	99**
B. Τι πιστεύετε για τη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στην ανάπτυξη των σχέσεων προσφύγων γονέων- εκπαιδευτικών]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,050 ,629 96**	-,116 ,259 96	,000 1,000 96**

Μεταξύ των δημογραφικών και των απόψεων για τη σημασία της συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών επίσης δεν υπάρχει καμία στατιστικά σημαντική συσχέτιση, αφού $sig > 0.05$ για κάθε ερώτηση.

Correlations

		1. Φύλο	2. Ηλικία	3. Έτη εκπαιδευτικής προϋπηρεσίας
Γ. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η σημασία της συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βελτιώνει τη σχολική επίδοση του μαθητή.]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,039 ,703 98	-,033 ,750 98**	-,029 ,780 98**
Γ. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η σημασία της συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στην άμεση αντιμετώπιση των προβλημάτων συμπεριφοράς του μαθητή από την οικογένεια.]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,036 ,725 99**	-,022 ,831 99	-,018 ,857 99**
Γ. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η σημασία της συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στην άμεση αντιμετώπιση των προβλημάτων συμπεριφοράς του μαθητή από τον εκπαιδευτικό.]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,086 ,401 98	-,140** ,169 98	-,131** ,197 98
Γ. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η σημασία της συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών προωθεί τη μελέτη του μαθητή στο σπίτι.]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,107** ,292 98	-,028 ,786** 98	,015** ,886** 98
Γ. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η σημασία της συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στην κατανόηση των εκπαιδευτικών αναγκών του μαθητή από τους γονείς.]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,077 ,448** 99	-,149 ,141 99**	-,045 ,662** 99**
Γ. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η σημασία της συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στη διαμόρφωση θετικής στάσης των προσφύγων γονέων για το σχολείο.]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,148 ,145 98**	-,102 ,319 98	-,080 ,432 98**

Μεταξύ των δημογραφικών και των απόψεων για τους παράγοντες που επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών υπάρχει μόνο μια στατιστικά σημαντική συσχέτιση, και συγκεκριμένα για την ερώτηση: «Ο φόβος των προσφύγων γονέων ότι ο εκπαιδευτικός θα τους κατηγορήσει για τα προβλήματα» με το φύλο, όπου $\text{sig}=0.020 < 0.05$ και η συσχέτιση είναι θετική (pearson= 0.247), οπότε οι γυναίκες υποστηρίζουν περισσότερο από τους άνδρες αυτή την άποψη.

Correlations

	1. Φύλο	2. Ηλικία	3. Έτη εκπαιδευτικής προϋπηρεσίας
Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η πιθανή χαμηλή επίδοση του αλλοδαπού μαθητή επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N -,049 ,630 98	-,158 ,121** 98	,013 ,897** 98
Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η έλλειψη του απαιτούμενου χρόνου των εκπαιδευτικών επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N ,097 ,347** 96	-,013 ,902 96**	,014 ,894** 96**
Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η δυσκολία στην επικοινωνία των προσφύγων γονέων με τους εκπαιδευτικούς επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα τους]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N ,186 ,068 97**	-,038 ,713 97	-,030 ,769 97**
Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N -,071 ,480 100	-,077** ,447 100	-,012** ,905 100
Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Ο φόβος των εκπαιδευτικών ότι οι γονείς θα ασκήσουν κριτική στο εκπαιδευτικό τους έργο επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N ,187** ,065 98	-,072 ,482** 98	-,113** ,269** 98
Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η απουσία οδηγιών στο επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα για τη συνεργασία εκπαιδευτικών- γονέων προσφύγων επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N -,048 ,635 99	-,012 ,907** 99	,108 ,289** 99
Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η πιθανή έλλειψη ενδιαφέροντος των προσφύγων γονέων για την εκπαίδευση των	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) ,002 ,987	,085 ,407**	,157 ,125**

παιδιών τους επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]	N	97	97	97
Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η διαφορετική κουλτούρα των προσφύγων γονέων επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	-,051 ,619** 98	-,035 ,731 98**	,124 ,223** 98**
Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Οι πιθανές δυσκολίες στη χρήση της ελληνικής γλώσσας από τους πρόσφυγες γονείς επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	-,040 ,699 98**	,051 ,621 98	,090 ,376 98**
Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Η πιθανή έλλειψη γνώσεων από τους πρόσφυγες γονείς για τη λειτουργία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	-,047 ,643 98	-,073** ,472 98	,035** ,730 98
Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Οι εμπειρίες των προσφύγων γονέων για το σχολείο από τα μαθητικά τους χρόνια επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,038 ,711 98	,001** ,992 98	,036** ,727 98
Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Ο φόβος των προσφύγων γονέων ότι ο εκπαιδευτικός θα τους κατηγορήσει για την πιθανή χαμηλή επίδοση του παιδιού τους επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,138** ,177 98	-,093 ,364** 98	,050** ,624** 98
Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [Ο φόβος των προσφύγων γονέων ότι ο εκπαιδευτικός θα τους κατηγορήσει για τα προβλήματα]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,247 ,020** 88	,020 ,856 88**	,073 ,498** 88**
Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών; [συμπεριφοράς του παιδιού τους επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,153 ,150 90**	,055 ,607 90	,027 ,801 90**

Μεταξύ των δημογραφικών και των απόψεων για το βαθμό στον οποίο πιστεύουν ότι η συνεργασία ανάμεσα στους δασκάλους και στους γονείς των προσφύγων μαθητών αποτελεί παράγοντα διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας με τις ακόλουθες ενέργειες δεν υπάρχει καμία στατιστικά σημαντική συσχέτιση, αφού $\text{sig} > 0.05$ για κάθε ερώτηση.

Correlations

	1. Φύλο	2. Ηλικία	3. Έτη εκπαιδευτικής προϋπηρεσίας
E. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία ανάμεσα στους δασκάλους και στους γονείς των προσφύγων μαθητών αποτελεί παράγοντα διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας με τις ακόλουθες ενέργειες; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στην ένταξη του πρόσφυγα μαθητή στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα]	Pearson Correlation ,030 ,768 98	,029** ,777 98**	,064** ,531 98**
E. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία ανάμεσα στους δασκάλους και στους γονείς των προσφύγων μαθητών αποτελεί παράγοντα διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας με τις ακόλουθες ενέργειες; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στη διοργάνωση μαθητικών εκδηλώσεων διαπολιτισμικού χαρακτήρα.]	Pearson Correlation -,037 ,715 99	-,114 ,260** 99	-,081 ,428** 99
E. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία ανάμεσα στους δασκάλους και στους γονείς των προσφύγων μαθητών αποτελεί παράγοντα διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας με τις ακόλουθες ενέργειες; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στη διατύπωση των ειδικών εκπαιδευτικών στόχων που θέτει ο εκπαιδευτικός για τους πρόσφυγες μαθητές]	Pearson Correlation -,087 ,401 95	-,060** ,567** 95**	,067** ,517** 95**
E. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία ανάμεσα στους δασκάλους και στους γονείς των προσφύγων μαθητών αποτελεί παράγοντα διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας με τις ακόλουθες ενέργειες; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στην αποφυγή της σχολικής διαρροής.]	Pearson Correlation ,068 ,505 98	-,028 ,782** 98	-,045 ,662** 98
E. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία ανάμεσα στους δασκάλους και στους γονείς των προσφύγων μαθητών αποτελεί παράγοντα διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας με τις ακόλουθες ενέργειες; [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στην τακτική φοίτηση των προσφυγοπαίδων.]	Pearson Correlation ,116 ,256 98	-,093** ,363 98**	-,071** ,486 98**

Μεταξύ των δημογραφικών και των απόψεων για το βαθμό στον οποίο πιστεύουν ότι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων προσφύγων μαθητών επηρεάζει την συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς δεν υπάρχει καμία στατιστικά σημαντική συσχέτιση, αφού $\text{sig} > 0.05$ για κάθε μεταβλητή.

Correlations

	1. Φύλο	2. Ηλικία	3. Έτη εκπαιδευτικής προϋπηρεσίας

	Pearson			
ΣΤ. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων	Correlation	,004	,141	,044
προσφύγων μαθητών επηρεάζει την συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς;	Sig. (2-tailed)	,965	,164	,668
	N	99	99	99

Τέλος, μεταξύ των δημογραφικών και των απόψεων για το βαθμό στον οποίο πιστεύουν ότι η συνεργασία των εκπαιδευτικών με τους γονείς προσφύγων μαθητών μπορεί να ενισχύσει το κοινωνικό κεφάλαιο των μαθητών και των οικογενειών τους υπάρχει μόνο μια στατιστικά σημαντική συσχέτιση, και συγκεκριμένα για την ερώτηση: «Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στην ανάπτυξη κοινωνικών δικτύων των οικογενειών των προσφύγων μαθητών με το σχολείο και τους άλλους γονείς» με την ηλικία, όπου $\text{sig}=0.005 < 0.05$ και η συσχέτιση είναι αρνητική (pearson= -0,279), οπότε οι νεότεροι συμμετέχοντες υποστηρίζουν περισσότερο από τους μεγαλύτερους αυτή την άποψη.

Correlations

	1. Φύλο	2. Ηλικία	3. Έτη εκπαιδευτικής προϋπηρεσίας	
Z. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία των εκπαιδευτικών με τους γονείς προσφύγων μαθητών μπορεί να ενισχύσει το κοινωνικό κεφάλαιο των μαθητών και των οικογενειών τους? [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στην αποσαφήνιση των προσδοκιών που έχουν οι γονείς από τα παιδιά τους σε σχέση με το σχολείο]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,014 ,894 99	-,017 ,867** 99**	,060 ,557** 99**
Z. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία των εκπαιδευτικών με τους γονείς προσφύγων μαθητών μπορεί να ενισχύσει το κοινωνικό κεφάλαιο των μαθητών και των οικογενειών τους? [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στην αποσαφήνιση των προσδοκιών που έχουν οι γονείς από το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	-,008 ,938 99	-,058** ,569** 99**	,065** ,521** 99**
Z. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία των εκπαιδευτικών με τους γονείς προσφύγων μαθητών μπορεί να ενισχύσει το κοινωνικό κεφάλαιο των μαθητών και των οικογενειών τους? [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στον καθορισμό των υποχρεώσεων των γονέων απέναντι στα παιδιά τους σε σχέση με το σχολείο]	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	-,008 ,939 99	-,041** ,686** 99**	,089** ,382** 99**
Z. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία των εκπαιδευτικών με τους γονείς προσφύγων μαθητών μπορεί να ενισχύσει το κοινωνικό κεφάλαιο των μαθητών και των οικογενειών τους? [Η συνεργασία ανάμεσα στους	Pearson Correlation Sig. (2-tailed)	-,001 ,994	-,009** ,933**	,138** ,179**

εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στον καθορισμό των υποχρεώσεων των γονέων απέναντι στον καθορισμό των υποχρεώσεων των γονέων απέναντι στους εκπαιδευτικούς και το σχολείο]	N	97	97**	97**
Z. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία των εκπαιδευτικών με τους γονείς προσφύγων μαθητών μπορεί να ενισχύσει το κοινωνικό κεφάλαιο των μαθητών και των οικογενειών τους? [Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στην ανάπτυξη κοινωνικών δικτύων των οικογενειών των προσφύγων μαθητών με το σχολείο και τους άλλους γονείς.]	Pearson Correlation	,049	-,279**	-,156**
	Sig. (2-tailed)	,632	,005**	,123**
	N	99	99**	99**

Κεφάλαιο 6. Συμπεράσματα – προτάσεις

Με την παρούσα έρευνα επιχειρήθηκε να διερευνηθούν οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για την σημασία της συνεργασίας σχολείου-οικογένειας προσφύγων μαθητών στην ένταξή τους στο σχολείο .

Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαιώνουν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των εκπαιδευτικών θεωρούν ότι η συνεργασία των δύο μερών μπορεί να αποβεί εξαιρετικά σημαντική στην επίτευξη των στόχων του σχολείου (91%) , στην αποτελεσματική διδασκαλία(78%) και στην ομαλή ένταξή τους(88%).

Μεγάλο ποσοστό των εκπαιδευτικών που ερωτήθηκαν επίσης επισημαίνει την συμβολή της συνεργασίας στην επίλυση προβληματικών συμπεριφορών στο σχολείο(89%) αλλά και στο σπίτι (90%), στην επίδοση των μαθητών στο σχολείο (70%) και στην προώθηση της μελέτης στο σπίτι .(81%)

Επιπρόσθετα ,όπως προκύπτει από την έρευνα η συντριπτική πλειοψηφία των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα απάντησε ότι μέσω της συνεργασίας του σχολείου με την οικογένεια οι γονείς μπορούν να αντιληφθούν με μεγαλύτερη ακρίβεια τις εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών τους,(87%) και να αποκτήσουν οι ίδιοι οι γονείς θετική στάση απέναντι στο σχολείο.(90%).

Όσον αφορά τους παράγοντες που επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών, ένα μικρό ποσοστό (30%)θεωρούν πως η πιθανή χαμηλή επίδοση του πρόσφυγα μαθητή μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την συνεργασία τους και, λιγότεροι από τους μισούς ερωτηθέντες (40%) απάντησαν ότι επιδρά η έλλειψη του απαιτούμενου χρόνου των εκπαιδευτικών. Σε σχέση με άλλες έρευνες για την γονική εμπλοκή στο σχολείο από Έλληνες ένα μικρό ποσοστό εκπαιδευτικών(31%) απάντησε ότι πως επιδρά στην συνεργασία ο φόβος ότι οι γονείς θα ασκήσουν κριτική στο εκπαιδευτικό τους έργο γεγονός που μπορεί εύκολα να ερμηνευτεί λόγω της πολιτισμικής προέλευσης και των ιδιαιτεροτήτων της. Ενώ αυτοί οι παράγοντες παρουσιάζονται ως πιο σημαντικοί στην επικοινωνία σχολείου με τις οικογένειες Ελλήνων μαθητών σε προγενέστερες έρευνες, στον προσφυγικό πληθυσμό σύμφωνα με τις απόψεις των εκπαιδευτικών δεν διαδραματίζουν ιδιαίτερο ρόλο.

Αντίθετα λόγοι όπως η δυσκολία στην επικοινωνία λόγω της γλώσσας αλλά και οι δυνατότητες των εκπαιδευτικών στη διαχείριση της πολυπολιτισμικής τάξης μέσα από την επιμόρφωσή τους φαίνονται πιο ισχυροί παράγοντες που παρεμποδίζουν ή διευκολύνουν αντίστοιχα, την συνεργασία τους.

Λιγότεροι από τους μισούς εκπαιδευτικούς (49%) απάντησαν ότι η συνεργασία τους με την οικογένεια των προσφύγων μαθητών μπορεί να επηρεαστεί από την απουσία οδηγιών για την εκπαίδευση των προσφύγων από ένα αναλυτικό πρόγραμμα αλλά και ένα ακόμη μικρότερο ποσοστό (27%) ότι η λόγω του φόβου των προσφύγων γονέων ότι θα κατηγορηθούν από το σχολείο για τις χαμηλές επιδόσεις του παιδιού μπορεί να διαταραχθεί η μεταξύ τους επικοινωνία.

Αντίθετα, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς παράγοντες όπως η πιθανή έλλειψη ενδιαφέροντος των προσφύγων γονέων για την εκπαίδευση των παιδιών τους(73%), η διαφορετική κουλτούρα των προσφύγων γονέων(68%), οι πιθανές δυσκολίες στη χρήση της ελληνικής γλώσσας από τους πρόσφυγες γονείς(77%) και η πιθανή έλλειψη γνώσεων από τους πρόσφυγες γονείς για τη λειτουργία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος μπορούν να αποτελέσουν σημαντικούς παράγοντες παρεμπόδισης της συνεργασίας τους με την οικογένεια του πρόσφυγα μαθητή.

Είναι σημαντικό επομένως , στους πρόσφυγες γονείς να παρέχεται διερμηνεία κατά την παρουσία τους στο σχολείο για την διευκόλυνση της επικοινωνίας και την αποφυγή παρεξηγήσεων ,να καταστούν σαφείς ο τρόπος λειτουργίας του σχολείου, κανόνες και στόχοι του , και να επισημαίνεται σε αυτούς η σημασία της εκπαίδευσης για τα παιδιά τους.

Επίσης , όπως φαίνεται από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών , οι μισοί περίπου (56%) πιστεύουν ότι , οι εμπειρίες των προσφύγων γονέων για το σχολείο από τα μαθητικά τους χρόνια, μπορεί να αποτελέσουν ένα σημαντικό παράγοντα στην μεταξύ τους επικοινωνία και το ίδιο ποσοστό περίπου (46%) πιστεύει ότι ο φόβος των προσφύγων γονέων ότι ο εκπαιδευτικός θα τους κατηγορήσει για τα προβλήματα συμπεριφοράς του παιδιού τους αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα της εμπλοκής τους στην εκπαιδευτική διαδικασία. Είναι επομένως υποχρέωση του σχολείου να αντιληφθεί τις ιδιαιτερότητες του προσφυγικού μαθητικού πληθυσμού και των οικογενειών τους και να εξασφαλίζουν τις κατάλληλες συνθήκες για την επίτευξη της μεταξύ τους επικοινωνίας, καλλιεργώντας το αίσθημα της ασφάλειας και της εμπιστοσύνης.

Ένα ακόμη σημαντικό συμπέρασμα που προκύπτει από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών είναι το γεγονός ότι στην μεγάλη τους πλειοψηφία θεωρούν ότι η συνεργασία σχολείου οικογένειας , μπορεί να αποτελέσει παράγοντα διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας, βοηθά στην ένταξη του πρόσφυγα μαθητή στο ελληνικό

εκπαιδευτικό σύστημα και βοηθά στη διοργάνωση μαθητικών εκδηλώσεων διαπολιτισμικού χαρακτήρα.

Ένα μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων (67%) απάντησαν ότι η συνεργασία με τους γονείς προσφύγων μαθητών τους βοηθά στη διατύπωση των ειδικών εκπαιδευτικών στόχων που θέτει ο ίδιος για τους πρόσφυγες μαθητές και κατά συνέπεια στην κατανόησή τους από την οικογένεια .

Οι εκπαιδευτικοί απάντησαν κατά ένα μεγάλο ποσοστό (79%) ότι με την επικοινωνία με την οικογένεια και την συνεργασία μεταξύ τους αποφεύγεται η σχολική διαρροή αλλά και στην συντριπτική τους πλειοψηφία (90%) πιστεύουν ότι αυτή συμβάλλει στην τακτική φοίτηση των προσφυγοπαίδων. Πραγματικά η συνεργασία της οικογένειας προσφύγων μαθητών με τους εκπαιδευτικούς και το σχολείο μπορεί να συμβάλλει στην διερεύνηση των αιτιών της απουσίας του μαθητή και όλα τα μέρη σε συνεργασία μπορεί να βοηθήσουν στην εξάλειψή τους.

Τέλος σε σχέση με τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για την επίδραση της συνεργασίας τους με την οικογένεια των προσφύγων μαθητών στο κοινωνικό κεφάλαιο των ίδιων και των οικογενειών τους το 67% των εκπαιδευτικών που ρωτήθηκαν πιστεύει ότι η συνεργασία τους με τους γονείς μπορεί να συνεισφέρει πολύ στην αποσαφήνιση των προσδοκιών των γονέων από τα παιδιά τους στο σχολείο, ένα εξίσου σημαντικό ποσοστό θεωρούν ότι συμβάλλει στην αποσαφήνιση των προσδοκιών των γονέων από το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς και σχεδόν το 60% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι με την επικοινωνία με τους γονείς στα πλαίσια της συνεργασίας οι γονείς αντιλαμβάνονται σαφέστερα τις υποχρεώσεις τους σε σχέση απέναντι στο παιδί τους σε σχέση με το σχολείο.

Αρκετοί εκπαιδευτικοί (56%) απάντησαν ότι με την εμπλοκή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία αναπτύσσονται κοινωνικά δίκτυα με τους γονείς των άλλων παιδιών και με την κοινωνία γενικότερα ,γεγονός που συμβάλλει στην κοινωνικοποίησή τους και στην ένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο στην χώρα υποδοχής τους.

Επομένως , όπως προκύπτει από το τελευταίο ερώτημα , η συνεργασία του σχολείου με την οικογένεια του πρόσφυγα μαθητή , μπορεί να συνεισφέρει στην ομαλή ένταξη όχι μόνο του μαθητή στο σχολείο αλλά και της οικογένειας στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο στην χώρα υποδοχής τους. Με την συμμετοχή του ,σε συναντήσεις γονέων, στην λήψη αποφάσεων αλλά με την συνδιοργάνωση κοινών εκδηλώσεων μπορεί να

καλλιεργηθεί το έδαφος για ανταλλαγή απόψεων και ηθών με απώτερο στόχο την εξάλειψη της ξενοφοβίας και του αποκλεισμού.

Οι εκπαιδευτικοί στο σύνολό τους υπογραμμίζουν την αναγκαιότητα της γονικής εμπλοκής. Ακόμη από τις απαντήσεις που δίνουν οι εκπαιδευτικοί συμπεραίνουμε ότι η συνεργασία σχολείου – οικογένειας αναδεικνύεται ως ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας για την υγιή γνωστική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών μειονοτήτων ή διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης.

Οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην ανάπτυξη της επικοινωνίας και της συνεργασίας με τις οικογένειες των μαθητών αυτών, προκειμένου να αντιμετωπίσουν από κοινού τα προβλήματα που προκύπτουν στο σχολικό περιβάλλον. Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη αποδοτικής συνεργασίας των εκπαιδευτικών με τους γονείς προσφύγων μαθητών θεωρείται η δημιουργία κλίματος αμοιβαίου σεβασμού και εμπιστοσύνης.

Για να επιτύχουν να δημιουργήσουν ένα τέτοιο κλίμα οι εκπαιδευτικοί επιδιώκουν να καταστήσουν τους γονείς συμμετόχους στην εκπαιδευτική διαδικασία ενημερώνοντάς τους συστηματικά για το πρόγραμμα και τους κανόνες που ακολουθούνται, για τους στόχους που θέτουν, για τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται και για τη βοήθεια που θα ήθελαν από εκείνους για την αντιμετώπιση προβληματικών καταστάσεων. Παράγοντες που πιθανώς να περιόρισαν τη συμμετοχή των γονέων στο σχολείο είναι αφενός η διαφορετική εκπαιδευτική κουλτούρα που οι ίδιοι κουβαλούν από τις πατρίδες τους και αφετέρου, η αδυναμία επικοινωνίας λόγω άγνοιας μίας διεθνούς γλώσσας.

Συμπερασματικά η εμπλοκή των γονιών στην εκπαιδευτική διαδικασία τόσο τις πρώτες μέρες, την περίοδο προσαρμογής όσο και κατά την διάρκεια του σχολικού έτους, μπορεί να ενισχύσει την εμπιστοσύνη των ίδιων και των παιδιών τους στο σχολείο και τους εκπαιδευτικούς του, ενισχύοντας τα αισθήματα ευτυχίας που βιώνουν αυτά μέσα σε αυτό. Από την μελέτη προκύπτει ότι η συνεργασία σχολείου και οικογένειας μόνο θετική επίπτωση μπορεί να έχει τόσο στην προσαρμογή των προσφυγοπαίδων στο σχολείο όσο και στην μεγιστοποίηση των εκπαιδευτικών τους αποτελεσμάτων.

Αλλά και η συνεργασία με την κοινωνία μπορεί να βοηθήσει τους πρόσφυγες μαθητές να προσαρμοστούν στο σχολείο και τις οικογένειές τους να ενσωματωθούν στο νέο κοινωνικό σύνολο αφού θα τους δοθεί η δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με τους ντόπιους, την γλώσσα τους και τον πολιτισμό τους να τον κατανοήσουν και να

εξαλειφθούν οποιεσδήποτε δυσκολίες προκύπτουν όταν έρχονται σε επαφή με το άγνωστο.

Προτάσεις

Κατά τις πρώτες μέρες των παιδιών στο νέο σχολικό περιβάλλον προτείνεται οι μαθητές να προσέλθουν με τους γονείς τους και να γνωρίσουν όλο το προσωπικό του σχολείου και τους χώρου παρουσία διερμηνέα για την διευκόλυνση της επικοινωνίας. Πρέπει οι γονείς να ενημερωθούν ότι έχουν την δυνατότητα να τηλεφωνούν στο σχολείο αλλά και να το επισκέπτονται όποτε το κρίνουν αναγκαίο .Αλλά και κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους οι συχνές συναντήσεις γονέων σχολείου αλλά και η ενημέρωσή τους από τον συντονιστή εκπαίδευσης για την ομαλή φοίτησή τους θα εξασφαλίσει τις συνθήκες εκείνες που είναι απαραίτητες για την αποφυγή της σχολικής διαρροής, την αποφυγή συγκρούσεων και την μεγιστοποίηση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων των προσφύγων μαθητών.

Βιβλιογραφία

Άρθρα- βιβλία

Cohen, L. & Manion, L. (1997). Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας (μτφρ.: Χ. Μητσοπούλου & Μ. Φιλοπούλου). Αθήνα: Έκφραση.

Μπρούζος, Α. (2002). *Μικρά Σχολεία – Μεγάλες Προσδοκίες: Απόψεις για την αποτελεσματική λειτουργία των ολιγοθέσιων σχολείων*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γ. Δαρδανός

Μπρούζος, Α. (2002). Αντιλήψεις εκπαιδευτικών για τη συνεργασία σχολείου-οικογένειας. Στο Ν. Ζούκης & Θ. Μητάκος, (επιμ.), Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα, Πρακτικά 3ου Πανελληνίου Συνεδρίου Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος. Ανακτήθηκε στις 3/7/2016, από: <http://www.pee.gr>.

Μυλωνάκου – Κεκέ, Η. (2009). *Συνεργασία Σχολείου, Οικογένειας και Κοινότητας: Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Πρακτικές Εφαρμογές*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Νικολάου, Γ.(2010). *Ένταξη και Εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο δημοτικό σχολείο*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα

Νικολάου, Γ. (2008). *Εκπαιδευτικές πολιτικές διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας στην Ελλάδα και την Ευρώπη*. Οδηγός επιμόρφωσης: Διαπολιτισμική εκπαίδευση και αγωγή (σσ. 37-51). Θεσσαλονίκη: Α.Π.Θ – ΥΠ.Ε.Π.Θ

Παρασκευόπουλος, Ι. (1993). *Μεθοδολογία επιστημονικής έρευνας* (Τόμος Α). Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση

Σιμόπουλος Γ. Στεργίου Λ.(2019) *Μετά το κοντέινερ, Διαπολιτισμική ματιά στην εκπαίδευση προσφύγων*, Αθήνα, Gutenberg

Φίλιας Β. (2004). *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών*, Αθήνα, Gutenberg

Arnot, M., & Pinson, H. (2005). *The education of asylum-seeker and refugee children. A study of LEA and school values, policies and practices*. Cambridge: Faculty of Education, University of Cambridge.

Bourdieu, P.(1986). *The forms of capital*.In Richardson , J.Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education .Westport

Comer and Norris M. Haynes, "Parent Involvement in Schools: An Ecological Approach," *The Elementary School Journal* 91, no. 3 (Jan., 1991): 271-277

- Coleman J. (1988), Social capital in the creation of human capital, *American J. of Sociology* 94:S95-S120.
- Cummings J. , (2003) *Ταυτότητες υπό Διαπραγμάτευση*, ΑΘΗΝΑ, Gutenberg
- Davies M., Webb E., (2000), *Promoting the psychological wellbeing of Refugee Children* , *Clinical Child Psychology and Psychiatry* , Vol 5 (4): 541-554
- Elias M. , Bryan K., Patrikakou E., Weissberg R.P, *Challenges in creating effective home schooling partnership in adolescence –Promising Paths of collaboration*, *The School Community Journal*, 13(1).133-153
- Fazily, Fawzia, "The Perception of Teachers and Refugee Parents Regarding Refugee Children's Education: A Parent Involvement Study" (2012). *Education Doctoral Paper* 22.
- Hek Rachel (2006), *The role of education in the settlement of young refugees in the UK: The experiences of young refugees*, Research Fellow Published online
- Joyce L. Epstein, M.G. Sanders, B.S. Simon, K.C. Salinas, N.R. Jansorn, and F.L. Voorhis, *School, Family, and Community Partnerships: Your Handbook for Action* (2nd edition), Corwin, Thousand Oaks, CA, 2002
- Maccarthy C., Marks D. (2010), *Exploring the Health and Wellbeing of Refugee and Asylum Seeking Children*, *Journal of Health Psychology* , Vol.15(4) :586-595
- Ministry of Education British Columbia(2015), *Students from Refugee Backgrounds , A guide for Teachers*
- Ministry of Education U.S.A. Involving Immigrant and Refugee Families in Schools. (info@brycs.org)
- Putnam R. (1995), Bowling alone : America's declining social capital, *Journal of Democracy* 6(1):65-78(muse.jhu.edu/demo/journal_of_democracy/v006/putnam.html)
- Rah Y., Choi S., Nguyen T.,(2009) *Building bridges between refugees parents and schools*, *International Leadership in Education*, Vol.12,347-365
- Ravinder Kaur Sidhu, Sandra Taylor (2012) *Supporting refugee students in schools: what constitutes inclusive education?*, *International Journal of Inclusive Education*,16:1, 39-56,
- Roxas K.,(2011) *Creating Communities – Working with Refugee Students in Classrooms*, *Democracy and Education*, Vol.19 No 2
- Sakellariou M. Rentzou K.,(2007) *Types of Parental Involvement in Greek Preschool Settings, A Case Study* ,*International Journal of Learning*, 14,

School's in for refugees , *A whole School Guide to Refugee Readiness*
<http://www.foundationhouse.org.au/schools-in-for-refugees/>

Sattes, B.D. (1985). Parent involvement: A review of the literature (Occasional Paper No. 21). Charleston, WV: Appalachia Educational Laboratory.

Whittington V. , Shallow N., (2014), *The wellbeing of Refugee children in an early children education context*, Connections and dilemmas, Journal of Education Enquiry, Vol.13(1) 18-34

Νόμοι

3879/2010, (ΦΕΚ 163Α/21.09.2010), άρθ. 26, παρ. 1α και 1β

Ιστοσελίδες

<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session20/Pages/20RegularSession.aspx>

https://www.unhcr.org/gr/yliko_gia_themata_prostasias

<https://www.psychiatry.org/patients-families/ptsd/what-is-ptsd>

<https://www.epiteliki.minedu.gov.gr/?p=1852&lang=el>

<https://www.e-nomothesia.gr/kat-anilikoi/nomos-2101-1992-phek-192-a-2-12-1992.html>

Υπουργικές Αποφάσεις

Υπουργική Απόφαση αρ. 152360/ΓΔ4/19-9-2016 (ΦΕΚ 3049 τ Β'/23-9-16) Ίδρυση, οργάνωση, λειτουργία, συντονισμός και πρόγραμμα εκπαίδευσης των Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων (ΔΥΕΠ), κριτήρια και διαδικασία στελέχωσης των εν λόγω δομών.

ΚΥΑ 152360/ΓΔ4/2016 (ΦΕΚ 3049/τ Β'/23-09-2016

Παράρτημα 1

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Αγαπητοί συνάδελφοι. Το ερωτηματολόγιο που ακολουθεί απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς και εντάσσεται στο πλαίσιο μεταπτυχιακής εργασίας με θέμα: «Ο ρόλος της συνεργασίας του σχολείου με τους γονείς προσφύγων μαθητών –Οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών » που εκπονώ στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Προσχολική Εκπαίδευση στην κατεύθυνση Ετερότητα και κοινωνία.

Το παρόν ερωτηματολόγιο στοχεύει στη διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών για τη συνεργασία των οικογενειών προσφύγων μαθητών με το σχολείο - οι οποίοι θα αναφέρονται ως γονείς προσφύγων μαθητών. Στο ερωτηματολόγιο δεν υπάρχουν σωστές ή λάθος απαντήσεις. Αυτό που ενδιαφέρει είναι οι δικές σας ειλικρινείς απαντήσεις. Είναι πολύ σημαντικό για την αξία της έρευνας να απαντήσετε ειλικρινά και σε όλες τις ερωτήσεις, σύμφωνα με τις οδηγίες. Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και όλες οι πληροφορίες θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για ερευνητικούς στόχους, Ευχαριστώ για τη συμμετοχή και την πολύτιμη συνεργασία σας.

Η ερευνήτρια,

Μαρία Σκαργιώτη

Παράρτημα 2

Ερωτηματολόγιο

Α. Δημογραφικά στοιχεία

Φύλο:

Άνδρας

Γυναίκα

Ηλικία:

έως 29

30-39

40-49

50 και
άνω

Έτη εκπαιδευτικής προϋπηρεσίας:

0-9

10-19

20-29

30-39

Σχέση εργασίας:

Μόνιμος

Αναπληρωτής

Σπουδές

- ΑΕΙ
- Διδασκαλείο
- Μεταπτυχιακό
- Παιδαγωγική Ακαδημία
- Δεύτερο πτυχίο
- Διδακτορικό

- Περιοχή σχολείου: Αστική
- Αγροτική
- Ημιαστική

Σημειώστε με ένα X την επιλογή που ισχύει για εσάς (όχι τι θα θέλατε να επιλέξετε ή τι θα ήταν σωστό να επιλέξετε).

B. Τι πιστεύετε για τη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών;

		Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
1	Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών είναι σημαντική για την επίτευξη των στόχων του σχολείου.					

2	Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά τους εκπαιδευτικούς να διδάξουν αποτελεσματικά τους πρόσφυγες μαθητές.					
3	Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών είναι σημαντική για τη σχολική ένταξη των προσφύγων μαθητών.					
4	Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στην ανάπτυξη των σχέσεων προσφύγων γονέων-εκπαιδευτικών					

Γ. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η σημασία της συνεργασίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών;

		Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
1	Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βελτιώνει τη σχολική επίδοση του μαθητή.					
2	Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στην άμεση αντιμετώπιση των προβλημάτων συμπεριφοράς του					

	μαθητή από την οικογένεια.					
3	Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στην άμεση αντιμετώπιση των προβλημάτων συμπεριφοράς του μαθητή από τον εκπαιδευτικό.					
4	Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών προωθεί τη μελέτη του μαθητή στο σπίτι.					
5	Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στην κατανόηση των εκπαιδευτικών αναγκών του μαθητή από τους γονείς.					
6	Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στη διαμόρφωση θετικής στάσης των προσφύγων γονέων για το σχολείο.					

Δ. Ποιοι παράγοντες επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς των προσφύγων μαθητών;

		Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
--	--	--------------------	---------	------------------------------	---------	--------------------

1	Η πιθανή χαμηλή επίδοση του αλλοδαπού μαθητή επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.					
2	Η έλλειψη του απαιτούμενου χρόνου των εκπαιδευτικών επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.					
3	Η δυσκολία στην επικοινωνία των προσφύγων γονέων με τους εκπαιδευτικούς επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα τους					
4	Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.					
5	Ο φόβος των εκπαιδευτικών ότι οι γονείς θα ασκήσουν κριτική στο εκπαιδευτικό τους έργο επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.					
6	Η απουσία οδηγιών στο επίσημο αναλυτικό πρόγραμμα για τη συνεργασία εκπαιδευτικών γονέων προσφύγων επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.					

7	Η πιθανή έλλειψη ενδιαφέροντος των προσφύγων γονέων για την εκπαίδευση των παιδιών τους επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.					
8	Η διαφορετική κουλτούρα των προσφύγων γονέων επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.					
9	Οι πιθανές δυσκολίες στη χρήση της ελληνικής γλώσσας από τους πρόσφυγες γονείς επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.					
10	Η πιθανή έλλειψη γνώσεων από τους πρόσφυγες γονείς για τη λειτουργία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.					
11	Οι εμπειρίες των προσφύγων γονέων για το σχολείο από τα μαθητικά τους χρόνια επιδρούν στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.					

12	Ο φόβος των προσφύγων γονέων ότι ο εκπαιδευτικός θα τους κατηγορήσει για την πιθανή χαμηλή επίδοση του παιδιού τους επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.					
13	Ο φόβος των προσφύγων γονέων ότι ο εκπαιδευτικός θα τους κατηγορήσει για τα προβλήματα συμπεριφοράς του παιδιού τους επιδρά στη συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών.					

Ε. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία ανάμεσα στους δασκάλους και στους γονείς των προσφύγων μαθητών αποτελεί παράγοντα διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας με τις ακόλουθες ενέργειες;

		Καθόλου	Σχεδόν καθόλου	Λίγο	Πολύ	Πάρα πολύ
1	Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στην ένταξη του πρόσφυγα μαθητή στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα					
2	Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στη διοργάνωση μαθητικών					

	εκδηλώσεων διαπολιτισμικού χαρακτήρα.					
3	Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών βοηθά στη διατύπωση των ειδικών εκπαιδευτικών στόχων που θέτει ο εκπαιδευτικός για τους πρόσφυγες μαθητές					
4	Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στην αποφυγή της σχολικής διαρροής.					
5	Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στην τακτική φοίτηση των προσφυγοπαίδων.					

ΣΤ. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων προσφύγων μαθητών επηρεάζει την συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς;

Καθόλου	Σχεδόν καθόλου	Λίγο	Πολύ	Πάρα πολύ

Ζ. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η συνεργασία των εκπαιδευτικών με τους γονείς προσφύγων μαθητών μπορεί να ενισχύσει το κοινωνικό κεφάλαιο των μαθητών και των οικογενειών τους?

		Καθόλου	Σχεδόν καθόλου	Λίγο	Πολύ	Πάρα πολύ
1	Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στην αποσαφήνιση των προσδοκιών που έχουν οι γονείς από τα παιδιά τους σε σχέση με το σχολείο					
2	Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στην αποσαφήνιση των προσδοκιών που έχουν οι γονείς από το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς					
3	Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στον καθορισμό των υποχρεώσεων των γονέων απέναντι στα παιδιά τους σε σχέση με το σχολείο					
4	Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στον καθορισμό των υποχρεώσεων των γονέων απέναντι στους εκπαιδευτικούς και το σχολείο					

5	<p>5 Η συνεργασία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στους γονείς προσφύγων μαθητών συμβάλλει στην ανάπτυξη κοινωνικών δικτύων των οικογενειών των προσφύγων μαθητών με το σχολείο και τους άλλους γονείς.</p>					